

SYLWESTER KASPRZAK SVD
Lublin

ROLA STOLICY APOSTOLSKIEJ W POSŁANNICTWIE MISYJNYM KOŚCIOŁA

„Jak nigdy dotąd, Kościół ma dzisiaj możliwość niesienia Ewangelii, świadectwem i słowem, do wszystkich ludzi i do wszystkich narodów. Widzę świt nowej epoki misyjnej [...]”¹.

Jan Paweł II, kończąc swoją encyklikę misyjną, wypowiedział wyżej umieszczone słowa, które są zarazem jego nauczaniem o misjach jako Biskupa Rzymu, jako najwyższego prawodawcy, a także jako czynnego głosiciela Słowa Bożego. Zagadnienie, jakie teraz podejmujemy, będzie próbą ujęcia organizacji misyjnej działalności Kościoła w całej jego strukturze hierarchicznej począwszy od papieża, Stolicy Apostolskiej, Kongregacji, Rad Papieskich i Papieskich Dziel Misyjnych, Konferencji Biskupich, a skończywszy na odpowiedzialności misyjnej biskupów, kapłanów i zakonników, a także wiernych świeckich.

W tym momencie naszych wstępnych rozważań zdefiniujemy samo pojęcie „Stolica Apostolska”, a następnie wskażemy jaka jest jej rola w misyjnym posłannictwie Kościoła katolickiego. Mówiąc o Kościele katolickim trzeba mieć na uwadze to, że do Kościoła katolickiego należą również Katolickie Kościoły Wschodnie, które obecnie mają swój własny kodeks prawa kanonicznego, dlatego też istnieje potrzeba, by to zasygnalizować, a także zająć się ukazaniem prawa Katolickich Kościołów Wschodnich w zakresie nas interesującym. W późniejszych uwagach zajmiemy się aspektem misyjnym Katolickich Kościołów Wschodnich.

¹ J a n P a w e ł II, *Redemptoris missio*, nr 92, [w:] J a n P a w e ł II, *Encykliki*, Kraków 1996, s. 460.

Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą (*Sedes Apostolica*) rozumie się w kodeksie prawa kanonicznego nie tylko Biskupa Rzymu, lecz także – o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu – Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej². Tak jest to przedstawione w kodeksie prawa kanonicznego w kanonie 361, ale obecnie nie istnieje już Rada Publicznych Spraw Kościoła, gdyż na podstawie konstytucji apostolskiej *Pastor bonus* w 1988 roku została przekształcona w drugą sekcję Sekretariatu Stanu i nosi nazwę Sekcji Kontaktów z Państwami. Sekcja druga Sekretariatu Stanu, mówiąc najogólniej, zajmuje się międzynarodową działalnością Stolicy Świętej, utrzymując stosunki z obcymi państwami i organizacjami międzynarodowymi. A Sekcja Spraw Ogólnych zajmuje się tym, co dotyczy codziennego posługiwania Ojca Świętego, zarówno w jego stosunkach z Kościołem powszechnym, jak i z poszczególnymi urzędami kurialnymi³. Właśnie ze względu na autorytet papieski Kurii Rzymskiej przysługuje jej miano Stolicy Apostolskiej. W imieniu papieża i jego powagą załatwia ona sprawy Kościołów pełniących swą misję w świecie. Kuria Rzymska, jako centralny urząd Kościoła, obejmuje ogół osób i instytucji, którymi posługuje się papież jako Biskup Rzymu w zarządzaniu całym Kościołem. Chodzi nam jedynie o to, by wskazać rolę Stolicy Apostolskiej, a nie o cały wykład na temat jej struktury organizacyjnej.

Pod zarząd Kurii Rzymskiej, dla prawidłowego realizowania działalności misyjnej Kościoła, podlega Kongregacja Ewangelizowania Narodów, Kongregacja dla Kościołów Wschodnich i Papieskie Rady⁴, do których należą: 1. Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam; 2. Pontificium Consilium pro Dialogo inter Religiones; 3. Pontificium Consilium pro Cultura, jak również Papieskie Dzieła Misyjne, które bezpośrednio podlegają Kongregacji Ewangelizowania Narodów. W kolejnych punktach obecnego opracowania dokonamy omówienia podjętych zagadnień. Stolica Apostolska jako osoba moralna⁵ w kościelnym porządku prawnym jest odpowiedzialna

² Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 361; por. T. P a w l u k, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. II, Olsztyn 1986, s. 136; por. J. K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, Lublin 1985, s. 165 n.; por. E. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, Warszawa 1981, s. 110-149.

³ „Biuletyn KAI”, nr 17(320), s. 30.

⁴ *Acta Joannis Pauli PP. II, Constitutio Apostolica de Romana Curia* (O reformie Kurii Rzymskiej), AAS 80(1988), nr 7, s. 895 i 902, 903; por. Z. G r o c h o l e w s k i, *Reforma Kurii Rzymskiej*, Watykan 1989.

⁵ KPK, kan. 113 § 1 mówi, że: „Kościół katolicki i Stolica Apostolska są osobami moralnymi z samego ustanowienia Bożego”; por. J. O k o l o, *The Holy See: A Moral Person the*

za ewangelizację narodów. Ta działalność Kościoła, której przewodniczy Stolica Apostolska, jest podejmowana przez wszystkich członków Ludu Bożego. Aby lepiej zrozumieć rolę Stolicy Apostolskiej w organizacji działalności misyjnej Kościoła, należy wskazać czym jest w swej istocie Stolica Apostolska. Funkcjonowanie Stolicy Apostolskiej można przedstawić w potrójnym ujęciu, a mianowicie: 1. Papież z jego urzędem pełni władzę Biskupa Rzymskiego nad całym Kościołem. Występuje jako głowa Kościoła katolickiego i zarządca Stolicy św. Piotra (następca św. Piotra). 2. Papież razem z Kurią Rzymską, która ogniskuje wokół siebie dykasterie rzymskie i instytucje kościelne. 3. Duchowa organizacja urzędu papieskiego. Chodzi tu o aspekt moralny osoby prawnej, jaką jest Stolica Apostolska⁶.

W tych trzech aspektach ujęcia rzeczywistości władzy najwyższej Kościoła dokonuje się ścisła współpraca na różnych płaszczyznach działalności Kościoła katolickiego, również na płaszczyźnie ewangelizacji narodów, w której to działalności biorą udział: papież, kongregacja, Kościoły partykularne i Papieskie Dzieła Misyjne, które szczegółowo omówimy. Dostrzegamy, że tej harmonijnej współpracy różnych urzędów Stolicy Apostolskiej przewodniczy papież, Biskup Rzymu, jako osoba moralna. O roli następcy św. Piotra poucza nas przesłanie Soboru Watykańskiego II w dekreście misyjnym *Ad gentes*, gdzie jest mowa o misyjnej odpowiedzialności za Kościół i jego rozpowszechnianie w świecie, za co na pierwszym miejscu odpowiedzialni są wszyscy biskupi wraz z papieżem; także dekret o pasterskich zadaniach biskupów *Christus Dominus* wskazuje na ścisłą współpracę Biskupa Rzymu z Kolegium we wspomnianym zadaniu⁷.

Kodeks Prawa Kanonicznego bardzo wyraźnie i jednoznacznie mówi: „Najwyższe kierownictwo oraz koordynacja poczynañ i działań, związanych z dziełem misyjnym i współpracą misjonarską, należy do Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium biskupów”⁸. Ważnym akcentem ukazującym rolę Stolicy

Juridical Nature of the Holy See in the Light of the Present Code of Canon Law, Roma 1990, s. 121-127.

⁶ Zob. O k o l o, *The Holy See*, s. 151-155.

⁷ Zob. DM 38 (Pod kierownictwem Piotra); DB 4, 8, 9, 10 (na temat między innymi – Biskup Rzymu i biskupi, Kuria Rzymska); por. J. D y d u c h, *Prawny aspekt misyjnej działalności Ludu Bożego*, „*Analecta Cracoviensia*”, 19(1987), s. 409-411, 412.

⁸ KPK, kan. 782 § 1; por. D y d u c h, art. cyt., s. 412; por. E. S z t a f r o w s k i, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. I, Warszawa 1976, s. 536 i 537; por. *Instrukcja Kongregacji Ewangelizowania Narodów ustalająca pewne zasady i normy dotyczące stosunków między ordynariuszami miejsca a instytucjami misyjnymi*, AAS 61(1969), s. 281-287, nr 2560/5 i 2572/13a, tłum. E. Sztafrowski.

Apostolskiej w prowadzeniu działalności misyjnej przez Kościół wobec świata jest to, że wspomniana działalność Kościoła jest prowadzona jedynie na terenach misyjnych uznanych przez Stolicę Apostolską⁹. Wyraża to również kodeks Katolickich Kościołów Wschodnich w kan. 594, mówiąc że misyjnymi są te terytoria, które Stolica Apostolska za takie uzna¹⁰. Ustawodawstwo posoborowe, wierne ideom Soboru Watykańskiego II, powołało nowy organ o charakterze kolegialnym, zwany Synodem biskupów¹¹. Synod biskupów, będący niejako reprezentantem Kolegium biskupów, został wezwany przez Sobór do podjęcia spraw misyjnych: „Niech synod biskupów uwzględni wśród spraw o ogólnym znaczeniu w szczególności sposób sprawę działalności misyjnej, jako najważniejszego zadania Kościoła”¹².

W myśl tego, co zostało powiedziane w powyższych uwagach, trzeba stwierdzić, że rola Stolicy Apostolskiej w organizacji działalności misyjnej jest ogromna. Właśnie Stolica Apostolska jest ośrodkiem jedności personalnej w inicjatywach misyjnych, a także czynnikiem najwyższej władzy skierowanej na skuteczną współpracę misyjną w całym Kościele powszechnym i we wszystkich Kościołach partykularnych.

I. KONGREGACJA EWANGELIZOWANIA NARODÓW I KONGREGACJA KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

Ewangelizacja świata, jako naczelne zadanie Kościoła katolickiego, skierowana jest do ludów i narodów, które nie znają Chrystusa i nie przyjęły jeszcze chrztu. Skierowana jest ona również do wspólnot kościelnych, gdzie nie ma jeszcze organizacji eklezjalnej, zwłaszcza na terenach misyjnych, które jednak zostały uznane przez Stolicę Apostolską. „Za ewangelizację narodów jest odpowiedzialna Stolica Apostolska, która działa poprzez specjalną dykasterię Kurii rzymskiej, a mianowicie przez Kongregację Ewangelizowania Narodów. Wspomniana dykasteria dawniej nosiła nazwę Kongregacja Rozkrzewiania Wiary”¹³.

⁹ Zob. D y d u c h, art. cyt., s. 410.

¹⁰ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Typis Polyglottis Vaticanis 1990, kan. 594: „Territoria missionum sunt, quae Sedes Apostolica ut talia agnovit”.

¹¹ P a u l i PP VI, Motu proprio *Apostolica Sollicitudo*, 15 IX 1965, AAS 57(1965), s. 755-800.

¹² Dekret misyjny *Ad gentes*, nr 31.

¹³ Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. I. War-

W związku z kolegalnością podkreśla się dzisiaj, że również poszczególni biskupi powinni z jak największą gorliwością współpracować ze Stolicą Apostolską w ewangelizowaniu narodów. Obecnie zajmujemy się omówieniem Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, jej struktury, krótkiej historii, a także celów i zadań, jakie stawia przed nią Stolica Apostolska i o których mówią dokumenty Kościoła. Kongregacja Ewangelizowania Narodów, czyli Rozkrzewiania Wiary (*Congregatio pro Gentium Evangelizatione seu de Propaganda Fide*) jest ściśle związana z działalnością misyjną Kościoła. Mówiąc o podejmowaniu wysiłków, zmierzających do powołania centralnego organu dla spraw misji katolickich, trzeba wspomnieć dzieło karmelity Tomasza od Jezusa pt. *De procuranda salute omnium gentium*, opublikowane w 1613 roku. W tym właśnie opracowaniu autor naszkicował strukturę i zadania przyszłej Kongregacji Rozkrzewiania Wiary¹⁴. Kongregacja ta jest dykasterią Kurii rzymskiej, powstała ok. pierwszej połowy XVII wieku. Czasy, w których dojrzała idea przyszłej kongregacji misyjnej, charakteryzowały się wielkim dynamizmem misyjnym. Można się o tym przekonać z historii misji. Dla misji katolickich otwierały się wówczas podwoje Chin i Dalekiego Wschodu. W Ameryce Łacińskiej Hiszpanie i Portugalczycy posiadali przywilej patronatu, na mocy którego ewangelizowali tamtejszą ludność. Nowe tereny misyjne znajdowały się także wzdłuż zachodnich wybrzeży Afryki. Nie ulega wątpliwości, że otwierające się nowe perspektywy pracy misyjnej nie pozostawały bez wpływu na pobudzenie ducha misyjnego. Wraz z tym zjawiskiem zaczęła się zarysowywać coraz pilniejsza potrzeba instytucji kościelnej, której zadaniem byłoby koordynowanie całej działalności misyjnej, gromadzenie środków materialnych oraz pomoc w zaspokajaniu najbardziej koniecznych potrzeb, które z dnia na dzień pojawiały się na terenach prowadzonych misji. Dodatkowym czynnikiem przemawiającym za powstaniem takiej instytucji były nasilające się z czasem trudności związane z patronatem, wykorzystywanie działalności misyjnej do celów ekspansji kolonialnej oraz dotkliwy brak formacji kleru tubylczego, czyli rodzimego, na terenie misyjnym¹⁵. Trzeba

szawa 1976, s. 536-537; por. DM 29, 28 (ogólna organizacja i rola Kongregacji Ewangelizowania Narodów).

¹⁴ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1205 (skład osobowy Kongregacji Ewangelizowania Narodów, Prefekt Kard. Józef Tomko, a także s. 1840: w tym miejscu umieszczono historię i zadania tej Kongregacji); zob. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, s. 151.

¹⁵ Zob. T. W o j d a, *Kongregacja ds. Ewangelizacji Narodów, Kuria Rzymska*, „L'Osservatore Romano”, 1993, nr 8-9, s. 52-53.

przyznać, że Kongregacja Ewangelizowania Narodów, jako centralny organ rozciągający swoje zwierzchnictwo nad zadaniem ewangelizacyjnym Kościoła katolickiego w świecie, została powołana stosunkowo późno.

Próbie utworzenia wspomnianej Kongregacji podejmowali papieże Pius V (1566-1572), Grzegorz XIII (1572-1585), Klemens VIII (1592-1598). Po kilku próbach kolejnych papieży proces jej powstawania doprowadził do końca i utworzył ją, w Uroczystość Objawienia Pańskiego, w dniu 22 VI 1622¹⁶, dopiero papież Grzegorz XV na mocy bulli *Incrutabili divinae Providentiae arcano* jako centralny i naczelny organ misyjny i erygował ją jako Radę Rozkrzewiania Chrześcijańskiego Imienia („Sacrum Consilium Christiano Nomini Propagando”)¹⁷. Inaczej można ją nazwać „Congregatio de Propaganda Fide” (Kongregacja Rozkrzewiania Wiary). Nowej kongregacji papież wyznaczył podwójny cel: szerzenie wiary, głoszenie Ewangelii i nauki katolickiej na terenach misyjnych oraz troskę o doprowadzenie do jedności z Kościołem prawosławnym i protestanckim. „Propaganda Fide”, będąc podobnie jak wszystkie inne dykasterie narzędziem w ręku papieża, miała ułatwić zarządzanie Kościołem, zwłaszcza na terenach objętych misjami. Z tej racji Grzegorz XV nadał kongregacji cały szereg szczególnych przywilejów, a mianowicie zapewnił odpowiednią osobowość prawną i środki do utrzymania oraz udzielił jej pełnej i nieograniczonej władzy nad przeogromną już wtedy aktywnością misyjną Kościoła. Nowo powstała kongregacja rozpoczęła swoją pracę od nawiązywania ścisłych i regularnych kontaktów z nuncjuszami, biskupami, przełożonymi generalnymi instytutów zakonnych oraz wieloma innymi osobami, które uczestniczą w pracach misyjnych. Na podstawie zebranego materiału i informacji o rzeczywistym obrazie misji oraz różnych sugestii, doświadczeń i przemyśleń wielu ludzi, a zwłaszcza jej pierwszego, pełnego dynamizmu sekretarza, Francesco Ingoli, zostały opracowane liczne dekryty i instrukcje, których zasadniczy charakter ilustrują następujące decyzje: a) Całkowite oderwanie działalności misyjnej od kolonializmu; b) Odsunięcie misjonarzy od polityki i handlu; c) Wprowadzenie odpowiedniej formacji duchowej i intelektualnej dla misjonarzy; d) Rozwijanie formacji kleru rodzimego; e) Dostosowanie pracy misyjnej do kultury i zwyczajów terenu misyjnego¹⁸. Rozporządzenia te miały wielką wagę, w wielu przypadkach bowiem oczyszczały misje i działalność Kościoła na tym polu z krzywdzących podejrzeń, uwypu-

¹⁶ Zob. P a w l u k, dz. cyt., s. 150-152.

¹⁷ Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Współpracownicy papieża w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1979, s. 183.

¹⁸ Zob. W o j d a, art. cyt., s. 52.

klając ich wymiar duchowo-religijny, oraz nakreślały jasny program pracy misyjnej zarówno kongregacji, jak i samych misjonarzy. Na dowód swojej troski o rozwój misji kongregacja już od pierwszych lat swojego istnienia i funkcjonowania zajęła się także organizowaniem kolegium misyjnego, którego zadaniem miała być formacja kleru przygotowującego się do pracy misyjnej. W roku 1626 papież Urban VIII dokonał inauguracji kolegium misyjnego, zwanego powszechnie „Collegio Urbano”, i przyjął pierwszych dwunastu studentów. Trzysta lat później, w roku 1926, „Collegio Urbano” otrzymało nową siedzibę na wzgórzu Janikulum.

Od pontyfikatu Piusa IX aż do 1917 roku była z nią złączona Kongregacja zajmująca się sprawami Kościołów Wschodnich. W kodeksie z 1917 roku została utrzymana nazwa: *Congregatio de Propaganda Fide*¹⁹. Obecną jej nazwę usankcjonowała Konstytucja apostolska Pawła VI *Regimini Ecclesiae Universae* z 1967 roku, która jednocześnie dokonała reformy Kurii Rzymskiej. Paweł VI nadał jej pełniejszą nazwę i dzisiaj ta kongregacja odnosi się do ewangelizacji narodów²⁰.

Kongregacją Ewangelizowania Narodów kieruje Kardynał Prefekt, mając do pomocy sekretarza i podsekretarza. Z przydzielenia przez Ojca Świętego Kardynał Prefekt ma do pomocy członków z urzędu, z nominacji papieskiej i członków pomocniczych (*membra adiuncta*). Kongregacji służy pomoc doradcza ze strony zespołu konsultorów²¹. Kieruje ona pracą misyjną na całym świecie oraz załatwia sprawy kościelne dotyczące terenów misyjnych, przy zachowaniu kompetencji innych dykasterii w zakresie spraw wiary, obrzędów, dyspens od małżeństwa niedopełnionego, studiów uniwersyteckich, kościelnych oraz spraw sądowych. W ramach kongregacji funkcjonowało wiele instytucji współpracujących w dziele misyjnym, takich jak sekretariaty, komisje i rady. Po ostatniej reformie Kurii Rzymskiej, dokonanej przez papieża Jana Pawła II konstytucją apostolską *Pastor bonus* z 28 VI 1988 roku²², wszystkie instytucje, takie jak: komisje, sekretariaty i rady zostały zredukowane tylko do Rad Papieskich, o których powiemy szerzej.

¹⁹ Zob. P a w ł u k, dz. cyt., s. 150.

²⁰ Zob. K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, s. 77; por. A. R e u t e r, *Papst Paul VI und das Missionsrecht*, „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft”, 36(1980), nr 1, s. 58-63.

²¹ Zob. P a w ł u k, dz. cyt., s. 150; por. K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, s. 77; por. S z t a f r o w s k i, *Współpracownicy papieża*, s. 127.

²² J o a n n e s P a u l i P P II, *Constitutio Apostolica Pastor bonus*, 28 VI 1988, AAS 80(1988), s. 881-903.

Po tych uwagach uaktualniających obecny stan urzędów Kurii Rzymskiej, przybliżymy bardziej cel i zadania Kongregacji Ewangelizowania Narodów, która obecnie z ramienia Stolicy Apostolskiej poprzez trzy wspomniane wcześniej Papieskie Rady i poprzez Papieskie Dzieła Misyjne kieruje całością prac ewangelizacyjnych Kościoła katolickiego. Konstytucja apostolska papieża Pawła VI *Regimini Ecclesiae Universae* o Kurii Rzymskiej mówi o kompetencjach Kongregacji przez nas omawianej. Według konstytucji Kongregacja jest kompetentna we wszystkich sprawach misji, tworzonych dla rozszerzania Królestwa Chrystusowego wszędzie, a więc do: 1. powoływania, 2. zmieniania potrzebnych tam osób, 3. w zakresie terytorialnych granic kościelnych, 4. przedstawiania osób, które by nimi kierowały, 5. w sprawie coraz skuteczniejszego zwiększania liczby miejscowego duchowieństwa, któremu powierzaloby się z czasem ważniejsze funkcje i kierownictwo; kierowania i układania wszelkiej działalności misyjnej na całym świecie, tak co do samych głosicieli słowa, jak i co do współpracy wszystkich²³ na polu misyjnym, również wierznych świeckich. Kongregacja wspomaga na podległych sobie terenach inicjatywę misjonarską, popiera powołania i duchowość misyjną – zapał i modlitwy w intencji misji, a także informuje Lud Boży o sprawach misyjnych. Podejmuje także obowiązek wychowania młodzieży i przygotowania alumnów w seminariach. Roztacza troskę nad tym, co dotyczy odbywania synodów oraz zebrań konferencji biskupich. Naznacza w określonym czasie wizytacje, dzięki którym bardziej można poznać potrzeby tych terenów, jak i poważniejsze problemy misji, jakie zaistniały²⁴. Do teŕże kongregacji naleŕzy troska o misjonarzy i przydzielanie ich według pilniejszych potrzeb terenu; organizowanie i koordynowanie misyjnej pomocy, zwłaszcza przez pomoc personalną, a także poprzez Papieskie Dzieła Misyjne²⁵. Kongregacji Ewangelizowania Narodów podlegają z racji określonego celu instytucje zakonne i misyjne, ich erygowanie na misjach, szczególnie pracujące na terenach misyjnych stowarzyszenia świeckie bez ślubów, seminaria, studia, formacja intelektualna,

²³ P a u l i P P. VI, *Constitutio Apostolica Regimini Ecclesiae Universae*, AAS (59)1967, s. 885-928, R. IX, nr 82, (E. Szaŕfrowski – tłumaczenie z jęŕ. łacińskiego).

²⁴ REU 84; por. S z t a f r o w s k i, *Współpracownicy papieża*, s. 128; t e n ŕ e, *Kuria Rzymska*, s. 163; F. Z a p ł a t a, *Postanowienia plenarnego posiedzenia Kongregacji Ewangelizacji Ludów*, 30 III–2 IV 1971, CT 42(1972), fasc. 2, jest to tłumaczenie dokumentu Kongregacji, w którym jest mowa o celu działalności misyjnej, o relacji Kościoła powszechnego do Kościołów partykularnych i o stosunku Kongregacji do Konferencji Biskupów, s. 139-142.

²⁵ REU 85; zob. J o a n n e s P a u l u s, II, *Pastor bonus*, nr 91, s. 883 (papież mówi o współpracy z Papieskimi Dzielami Misyjnymi).

szkoły katolickie i uniwersytety²⁶. Oczywiście, musi tu być uszanowana kompetencja Kongregacji Nauczania Katolickiego. Kongregacja Ewangelizowania Narodów posiada kompetencje w odniesieniu do tych spraw, które ich dotyczą jako misjonarzy, branych pojedynczo lub zespołowo, z zachowaniem prawa Kongregacji Kościołów Wschodnich. Przekazuje też Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego sprawy, które dotyczą zakonników branych czy to pojedynczo, czy zespołowo, przy czym zachowuje moc specjalny przepis papieski w odniesieniu do instytutów na prawie papieskim²⁷.

Kongregacja również zbiera odpowiednie dane tak o warunkach lokalnych poszczególnych regionów, jak i o sposobie myślenia różnych grup ludzi, o metodach, jakie powinny być stosowane w zadaniu ewangelizacyjnym. Chodzi tu o wnioski naukowe dotyczące działalności, jak i współpracy misjonarskiej²⁸. Urząd administracyjny zarządza finansami, czyli dobrami materialnymi kongregacji, pod kierownictwem Kardynała Prefekta, z zachowaniem obowiązku przedkładania sprawozdania należnego zarządowi spraw ekonomicznych Stolicy Apostolskiej²⁹. Sobór Watykański II uwypuklił prawdę o konieczności należytej organizacji działalności misyjnej: „Dlatego pracą głosicieli Ewangelii i pomocą innych wiernych należy tak pokierować i tak je zespolić, aby na każdym polu działalności i współpracy misyjnej wszystko odbywało się w należyтым porządku”³⁰. „Do kongregacji misyjnej należy kierowanie i koordynowanie w całym świecie samego dzieła ewangelizacji narodów i współpracy misyjnej”³¹ z zachowaniem kompetencji pozostałych dykasterii rzymskich. Zadania i cele kongregacji w sposób całościowy ujmuje w swej encyklice misyjnej Jan Paweł II. Papież zestawia kongregację z innymi instytucjami, które zajmują się działalnością misyjną Kościoła. Kongregacja ta ma układać plan pracy ewangelizacyjnej, podawać miarodajne wskazówki, zbierać i przekazywać informacje, gromadzić oraz rozprawdzać środki materialne, popierać powołania misyjne, umiejętnie rozsyłać misjonarzy i organizować współpracę w krajach misyjnych. Kongregacja Ewangelizowania Narodów powinna być narzędziem administracji, jak i organem dynamicznego

²⁶ Zob. REU 86; por. *Pastor bonus*, nr 88-90, s. 882 (seminaria, szkoły i uniwersytety).

²⁷ REU 88; *Pastor bonus*, nr 85.

²⁸ REU nr 90; *Pastor bonus*, nr 86.

²⁹ Zob. REU 91; por. *Pastor bonus*, nr 92.

³⁰ Zob. Dekret misyjny *Ad gentes*, nr 28 i 2.

³¹ J a n P a w e ł II, Encyklika misyjna *Redemptoris missio*, nr 75; por. D y d u c h, art. cyt., s. 419.

kierownictwa posługującym się naukowymi metodami i uwzględniającym współczesne badania w dziedzinie teologii, metodologii i duszpasterstwa misyjnego. W kierowaniu kongregacją winni uczestniczyć, z głosem czynnym, przedstawiciele biskupów z całego świata, jak również winna ona posiadać zespół fachowych doradców, należycie przygotowanych i doświadczonych, pochodzących z różnych krajów³². Do grona pracowników Kongregacji Ewangelizowania Narodów należą między innymi: konsultorzy, biskupi, kapłani, zakonnicy, zakonnice oraz świeccy, zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Muszą się odznaczać biegłością w sprawach misyjnych, roztropnością i odpowiednim doświadczeniem. Są oni mianowani przez papieża na 5 lat. Do zespołu konsultorów należą z urzędu przewodniczący Papieskich Rad.

Do szczególnych zadań Kongregacji Ewangelizowania Narodów należy kierowanie i opieka nad Papieskimi Dziełami Misyjnymi³³. Kompetencje tej kongregacji w większości pozostały aktualne do czasów obecnych, a potwierdził je papież Jan Paweł II konstytucją *Pastor bonus*, mówiąc w duchu nauki Soboru Watykańskiego II, że „dla wszystkich misji i dla całej działalności misyjnej ma być jedna tylko kompetentna dykasteria, mianowicie Kongregacja Rozkrzewiania Wiary, która w całym świecie prowadziła i koordynowała zarówno dzieło misyjne, jak i współpracę misyjną, nie naruszając jednak praw Kościołów Wschodnich”³⁴.

Zgodnie z otrzymanymi przywilejami Kongregacji ds. Ewangelizowania Narodów podlega prawie cała Afryka, duża część Azji, Filipiny, Oceania (bez Australii), ponad 80 spośród diecezji i wikariatów obu Ameryk oraz kilka diecezji w Europie. Kongregacja ma obecnie pod opieką 18262 studentów w 185 wyższych seminariach duchownych i 47688 studentów w 467 niższych seminariach. W służbie kongregacji pracuje Uniwersytet Misyjny Urbanianum, kilka kolegiów dla studentów, wiele zgromadzeń zakonnych, które działają na misjach. Owocem pracy kongregacji jest również kilka ostatnio ogłoszonych dokumentów, jak encyklika Jana Pawła II *Redemptoris missio* i wytyczne dla księży pracujących na misjach³⁵. W skład kongregacji wchodzi między innymi: Komisja ds. Rewizji (postanowień Synodów Biskupów, statutów konferencji biskupich z krajów misyjnych, konstytucji misyjnych stowarzyszeń życia apostołskiego i tych seminariów, które podlegają temu organowi),

³² *Ad gentes*, nr 29, 5; por. D y d u c h, art. cyt., s. 419.

³³ Zob. D y d u c h, art. cyt., s. 420.

³⁴ Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes*, nr 29; *Pastor bonus*, nr 85.

³⁵ Zob. W o j d a, art. cyt., s. 53.

Rada ds. Stosunków między Kongregacją a Międzynarodowymi Uniami Wyższych Przełożonych Zakonnych Męskich i Żeńskich, Najwyższy Komitet Papieskich Dzieł Misyjnych, Międzynarodowy Ośrodek Animacji Misyjnej. Prefektem Kongregacji jest od 27 maja 1985 roku 74-letni kardynał słowacki Jozef Tomko. Wśród hierarchów-członków urzędu jest kardynał Henryk Gulbinowicz³⁶.

Podsumowując omawianie zagadnienia roli Kongregacji Ewangelizowania Narodów (jako centralnego organu organizowania i koordynowania dzieła misyjnego Kościoła), chcemy wskazać na drugą dykasterię Kurii Rzymskiej, która w wysiłkach misyjnych Kościoła jest z nią związana, a mianowicie chodzi nam tu o Kongregację Kościołów Wschodnich. Nie ma potrzeby omawiać jej szeroko, a jedynie ograniczymy się do przedstawienia krótkiej historii oraz zasadniczych celów i zadań, które są specyficznymi cechami, odróżniającymi tę dykasterię Kurii Rzymskiej od wcześniej omówionych.

A zatem trzeba podkreślić, że sprawy Katolickich Kościołów Wschodnich od dawna były załatwiane w Kurii Rzymskiej przez wydzielone urzędy. Kongregacja zajmuje się wschodnimi obrządkami katolickimi, czyli tymi lokalnymi Kościołami wschodnimi, które pozostają w łączności z Rzymem, uznając zwierzchnictwo papieża i zachowując jednocześnie swe obrzędy, zwyczaje, język liturgiczny itp. Początki tej dykasterii kurialnej sięgają 1573 roku, gdy papież Grzegorz XIII (1572-1585) utworzył Kongregację do Spraw Dotyczących Greków (*De Rebus Graecorum*) w celu reformy zakonu bazylikańskiego oraz zajmowania się sprawami wiernych obrządku bizantyńskiego i działania na rzecz powrotu do Kościoła łacińskiego pozostałych chrześcijan wschodnich.

Gdy na przełomie XVII i XVIII wieku, a zwłaszcza w XIX wieku, zaczęły się mnożyć unie łacińsko-wschodnie, zaszła konieczność utworzenia specjalnego organu kurialnego, który zająłby się tymi sprawami. Wówczas to papież Pius IX ustanowił w dniu 6 stycznia 1862 r. Kongregację Rozkrzewiania Wiary ds. Obrządku Wschodniego (*Congregatio de Propaganda Fide pro Negotiis Ritus Orientalis*), rozwiązując zarazem dykasterię utworzoną przez Klemensa XI w 1717 roku³⁷. Jako samodzielny organ centralny Kurii Rzymskiej Kongregacja Kościołów Wschodnich została ustanowiona i powołana do

³⁶ Zob. „Biuletyn KAI”, nr 17(320), s. 31.

³⁷ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1185 – tutaj znajduje się skład osobowy tej Kongregacji. Prefektem jest Kard. Silvestrini Achille. Zob. s. 1835-1836, w tym miejscu przedstawiono historię i zadania tej Kongregacji. Por. „Biuletyn KAI”, nr 17(320), s. 30.

życia na mocy Motu proprio *Dei providentia* papieża Benedykta XV, dopiero w dniu 1 marca 1917 roku. Została ona utworzona z sekcji wschodniej Kongregacji Rozkrzewiania Wiary. Sekcję tę powołał Pius IX, wspomnianą wcześniej konstytucją apostolską *Romani Pontifices* z 6 stycznia 1862 roku, i nadał jej nazwę: S. Congregatio de Propaganda Fide pro Negotiis Ritus Orientalis³⁸. Zmiana w nazwie tej kongregacji na liczbę mnogą została poddyktowana tym, że zwiększyła się liczba obrządków Kościoła Wschodniego. Kongregacja posiada tyle urzędów, ile jest obrządków Kościołów wschodnich utrzymujących jedność ze Stolicą Apostolską. Tych obrządków jest pięć: aleksandryjski, antiocheński, bizantyjski, chaldejski i ormiański. Kongregacja posiada szerokie kompetencje co do osób, co do dyscypliny i co do obrządków, a także co do spraw mieszanych, są to takie zagadnienia, które dotyczą obrządku Kościoła łacińskiego. Kompetencje Kongregacji Kościoła Wschodniego poszerzył jeszcze bardziej papież Pius XI dokumentem *Sancta Dei Ecclesia* z dnia 25 marca 1938 roku. Pod tą nazwą urząd ten przetrwał do reformy kurialnej Pawła VI, który – kierując się między innymi duchem soborowego Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich – zmienił w 1965 roku w nazwie Kongregacji liczbę pojedynczą na mnogą. Podkreśla ona fakt istnienia nie jednego, ale wielu katolickich Kościołów Wschodnich.

Kongregacją kieruje kardynał prefekt; jest nim od 24 maja 1991 roku 74-letni włoski kardynał Achilles Silvestrini, a w jej skład wchodzi też Prymas Polski kardynał Józef Glemp i metropolita wrocławski kardynał Henryk Gulbinowicz. W latach 1981-1990 pracownikiem jednej z sekcji był obecny biskup połowy Wojska Polskiego, gen. Sławoj Leszek Głódź, który obecnie jest jednym z konsultorów³⁹. Prefekt Kongregacji ma do pomocy sekretarza i podsekretarza. Do reformy Kurii w 1967 roku na czele stał sam papież. Członkami kongregacji są wybrani przez papieża kardynałowie i patriarchowie wschodni⁴⁰. Kongregacja Kościołów Wschodnich zajmuje się następującymi sprawami:

a) dotyczącymi osób, dyscypliny czy też obrządków Kościołów Wschodnich;

b) jej w sposób wyłączny podlegają terytoria, na których większa część chrześcijan należy do obrządków wschodnich;

³⁸ Zob. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, s. 65-80; por. P a w l u k, dz. cyt., s. 141; por. K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, s. 72.

³⁹ Zob. „Biuletyn KAI”, nr 17(320), s. 30.

⁴⁰ Zob. P a w l u k, dz. cyt., s. 142; por. K r u k o w s k i, dz. cyt., s. 72.

c) rozpatruje sprawy mieszane, które mogą też dotyczyć Kościoła łacińskiego;

d) posiada jurysdykcję także nad katolikami obrządku łacińskiego wraz z całą hierarchią, dziełami, instytucjami i stowarzyszeniami pobożnymi;

e) na terytoriach Kościoła łacińskiego, poprzez swoich wizytatorów, otacza opieką jeszcze nie zorganizowanych wiernych obrządku wschodniego;

f) kongregacja Kościołów Wschodnich ma władzę nad zakonnikami obrządku łacińskiego, którzy jako misjonarze przebywają w regionach, gdzie większość stanowią chrześcijanie obrządków wschodnich;

g) ma wszelkie uprawnienia, jak inne kongregacje w stosunku do Kościoła łacińskiego, z wyłączeniem spraw, które są zastrzeżone innym dykasteriom, np: Sekretariatowi Stanu z jego sekcją ogólną pracującą bezpośrednio dla papieża, a także dla wewnętrznych spraw Kościoła i z drugą Sekcją do kontaktów z Państwami; Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych, Penitencjarii Apostolskiej, Trybunałom Stolicy Apostolskiej⁴¹. Kongregacja ściśle współpracuje z Papieskimi Radami.

II. PAPIESKIE RADY

Papieskie Rady są instytucjami Kurii Rzymskiej autonomicznymi w swych zarządach, ale współpracującymi bezpośrednio z Kongregacją Ewangelizowania Narodów, jak również z innymi kompetentnymi względem nich dykasteriami. Dzięki nim Stolica Apostolska może pełniej i skuteczniej prowadzić wysiłki Kościoła katolickiego zmierzające – dzięki ścisłej współpracy innych organów i urzędów kościelnych – do owocnego ewangelizowania narodów przez swoją działalność misyjną. Obecnie chcemy wskazać, że skuteczna praca Kościoła w jego misyjnym dziele zależy od harmonijnej współpracy nie tylko na płaszczyźnie zarządzania Kościołami partykularnymi i lokalnymi, ale jeszcze w większym stopniu przez ścisłą współpracę władz zarządzających na ich płaszczyźnie centralnej. Chodzi nam tu o Stolicę Apostolską, która funkcjonuje przez swoje urzędy, instytucje, czyli dykasterie Kurii Rzymskiej.

Musimy przyznać, że wiele się zmieniło w obecnej sytuacji na płaszczyźnie centralnego zarządzania sprawami misyjnymi w Kościele katolickim.

Reforma Kurii Rzymskiej, której dokonał papież Paweł VI swoją konstytucją *Regimini Ecclesiae Universae* z roku 1967, usprawniła zarządzanie misja-

⁴¹ P a w l u k, dz. cyt., s. 142; por. K r u k o w s k i, dz. cyt., s. 72.

mi, tworząc między innymi instytucje zwane sekretariatami. Pierwszy sekretariat powołał do życia, jeszcze na Soborze Watykańskim II (5 VI 1960 roku), Jan XXIII. Mowa tu o Sekretariacie Jedności Chrześcijan. Papież Paweł VI, ustanawiając komisje posoborowe, pozostawił wyżej wspomniany Sekretariat: „W celu rozwijania kontaktów z tymi, których zdobi imię chrześcijan, a są jeszcze odłączeni od Stolicy Apostolskiej”⁴². Drugi Sekretariat dla niechrześcijan został powołany w dniu 19 V 1964 roku. Jest to już dzieło papieża Pawła VI. Trzeci Sekretariat dla niewierzących, założony 8 IV 1965 roku, dla okazywania otwartości i zrozumienia, które winniśmy żywić wobec wszystkich ludzi⁴³.

Potrzeba również wspomnieć o tym, że rocznik papieski „Annuario Pontificio” z 1980 roku wyliczał kilka organów, które działały w ramach Kongregacji Ewangelizowania Narodów. Dla pełniejszego obrazu złożoności różnych instytucji i urzędów, komisji i rad, chcemy je w tym miejscu wymienić:

1. Komisja teologii, duchowości i animacji misyjnej.
2. Komisja rewizyjna – dla zatwierdzania uchwał synodów i Konferencji Biskupich na terenach misyjnych, a także statutów zakonnych.
3. Duszpasterska komisja studiów – opracowująca duszpasterskie zasady i metody dotyczące działalności i współpracy misyjnej.
4. Komisja katechezy i katechistów – zajmująca się formacją i metodami katechetycznymi.
5. Najwyższa Rada, czyli komitet kierowania Papieskimi Działami Misyjnymi.
6. Rada Wyższa Papieskich Dział Misyjnych: Rozkrzewiania Wiary, Dzieła św. Piotra Apostoła i Unii Misyjnej.
7. Trzy Sekretariaty Generalne – wspomnianych wyżej Dział Papieskich.
8. Rada Wyższa Papieskiego Dzieła Dzieciństwa.
9. Międzynarodowe Centrum Pobudzania Ducha Misyjnego – powołane dekretem Kongregacji Ewangelizowania Narodów z dnia 31 V 1974 roku. Wszystkie wspomniane Rady czy Komisje podlegały Kongregacji Misyjnej⁴⁴.

⁴² Zob. S z t a f r o w s k i, *Współpracownicy papieża*, s. 131.

⁴³ REU 92; zob. P a w l u k, dz. cyt., s. 151-152; por. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, s. 165-172.

⁴⁴ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1241-1244. Tutaj mieści się skład osobowy tej Rady z Prezydentem Kard. Edward Cassidy, a także historia tej Rady (s. 1849). Zob. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, s. 161-162.

Trzeba podkreślić, że papież Jan Paweł II dokonał kolejnej reformy Kurii Rzymskiej swoją konstytucją apostolską *Pastor bonus* z dnia 28 VI 1988 roku, w której nie ma już mowy o wszystkich wspomnianych wyżej instytucjach pracujących przy Kongregacji Ewangelizowania Narodów. Papież Jan Paweł II na miejsce trzech Sekretariatów powołał do życia Papieskie Rady.

a) Pierwsza z nich to Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan (Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam). Rada ta powstała w celu utrzymywania jedności ekumenicznej między rozdzielonymi chrześcijanami jako podstawowy organ Kościoła katolickiego. Obowiązkiem jej jest roztropnie rozpoczynać i mądrze poprzez dzieło ekumeniczne doprowadzać do dialogu i do jedności rozdzielonych chrześcijan⁴⁵.

Ma również jako organ Kongregacji Ewangelizacji Narodów troszczyć się, aby postanowienia Soboru Watykańskiego II, które dotyczą spraw ekumenizmu, były zastosowane i wprowadzone w życie. Zajmuje się następnie prawidłową realizacją zasad ekumenizmu, a także do niej należy sprawa właściwej interpretacji pryncypiów ekumenizmu, jakie zostały zaproponowane⁴⁶. Rada Jedności Chrześcijan zwołuje, popiera i koordynuje spotkania katolików, tak krajowe, jak i międzynarodowe, zmierzające do nawiązania kontaktów z braćmi innych wspólnot chrześcijańskich. Chodzi tu też o dążenie do podtrzymywania tej jedności⁴⁷.

Papież Jan Paweł II ukazuje kolejne zadania i wytyczne Rady; mówi, że sprawą Najwyższego Pasterza jest rozumna troska – wraz z braćmi Kościołów i wspólnot kościelnych, a także z tymi, którzy nie są w pełnej jedności ze Stolicą Apostolską – o podejmowanie rozmów i spotkań ku polepszeniu poczynań ekumenicznych. Rada ta także wyznacza obserwatorów katolickich na spotkania chrześcijańskie, zaprasza obserwatorów ze strony Braci odłączonych na katolickie spotkania, ilekroć wyda się to pożyteczne dla ukazania doktryny teologicznej i elementów służących zbliżeniu⁴⁸. Sprawy mieszane są załatwiane przez Radę, na przykład sprawy wiary w porozumieniu jednak z innymi dykasteriami, a w szczególności nie wchodząc w kompetencje Kongregacji Nauki Wiary⁴⁹. Rada papieska do popierania jedności chrześcijan w momentach wielkich porozumień podejmuje rozmowy, których dokonuje

⁴⁵ *Pastor bonus*, nr 135, s. 895.

⁴⁶ Zob. tamże, nr 136 § 1.

⁴⁷ Tamże, nr 136 § 2.

⁴⁸ Tamże, nr 136 § 3.

⁴⁹ Tamże, nr 137 § 1.

Kościół Wschodni, jednak nie bez porozumienia z Kongregacją Kościołów Wschodnich⁵⁰.

Papież w swojej konstytucji mówi także o potrzebie istnienia komisji do dialogu z żydami, a także o podejmowaniu w tej materii współpracy z innymi chrześcijanami⁵¹. Taka komisja do dialogu z żydami już obecnie istnieje⁵². Na jej czele stoi kardynał przewodniczący, który ma do współpracy sekretarza i podsekretarza. Ta właśnie Rada w imieniu całego Kościoła prowadzi rozmowy i konsultacje teologiczne z innymi Kościołami i wyznaniem chrześcijańskimi na szczeblu centralnym. Dzisiejsza Rada jest kontynuatorką Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan, utworzonego przez Jana XXIII na mocy jego Motu proprio *Superno Dei nutu* z 5 VI 1960 roku. Był to jeden z trzech powołanych wówczas organizmów przedsoborowych, mających na celu jak najlepsze przygotowanie Vaticanum II. Zadaniem tego Sekretariatu było nawiązywanie kontaktów i współpracy z chrześcijanami innych wyznań i zaproszenie ich na Sobór. Papież postanowił też, że w ramach Sekretariatu będą dwie sekcje: jedna zachodnia i druga wschodnia. Po zakończeniu Soboru Paweł VI nie tylko nie rozwiązał tej dykasterii, ale przeciwnie w ramach reformy kurialnej potwierdził jej istnienie i rozszerzył jej zadania⁵³. Obecną nazwę nadał jej papież Jan Paweł II w 1988 roku. Od 22 X 1974 roku w łonie Sekretariatu, a obecnie Rady, działa Komisja do spraw Stosunków Religijnych z Judaizmem, na której czele stoi przewodniczący Rady, a jednym z konsultorów jest biskup Stanisław Gądecki z Gniezna. Przewodniczącym Rady jest od 12 XII 1989 roku 74-letni kardynał australijski Edward Idris Cassidy. Ponadto Rada ma honorowego przewodniczącego w osobie 88-letniego kardynała holenderskiego Johannes Willebrandsa. W jej skład wchodzi też m.in. abp Henryk Muszyński z Gniezna i bp Alfons Nossol z Opola⁵⁴.

b) Druga Rada Papieska, która jest związana z Kongregacją Ewangelizacji Narodów, to Papieska Rada do Dialogu Międzyreligijnego (Pontificium Consilium pro Dialogo inter Religiones). Zajmuje się ona tymi wszystkimi, którzy wprawdzie nie wyznają religii chrześcijańskiej, ale wyznają jakąkolwiek religię lub kierują się przynajmniej zmysłem religijnym⁵⁵. Celem jej pracy jest

⁵⁰ Tamże, nr 137 § 2.

⁵¹ Tamże, nr 138; por. Synod Biskupów Europy, *Deklaracja* (R. III, nr 7), s. 21 (mowa jest o potrzebie dialogu z żydami).

⁵² Zob. „L'Osservatore Romano” 1996, nr 10, s. 43.

⁵³ „Biuletyn KAI”, nr 18(321), s. 24 i 25.

⁵⁴ Tamże, s. 25.

⁵⁵ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1263 – tutaj znajduje się

badanie i poznawanie religii niechrześcijańskich i prowadzenie z nimi dialogu.

W Kościele współczesnym to zadanie jednoczenia w dialogu różnych religii z chrześcijaństwem jest bardzo aktualne. Z drugiej jednak strony ta nowa sytuacja dla wysiłków misyjnych jest pewnego rodzaju wyzwaniem. Rada ta nie tylko organizuje i popiera studium oraz badania dla osiągnięcia właściwego mu celu, lecz również inicjuje nawiązywanie kontaktów z niechrześcijanami dla osiągnięcia coraz większego wzajemnego zrozumienia. Te przedsięwzięcia Rada ma podejmować ze względu na ludzką godność oraz ze względu na dobro duchowe i materialne wspólnot niechrześcijańskich⁵⁶.

Zadaniem Rady, według konstytucji Jana Pawła II *Pastor bonus*, jest poszukiwanie metod i dróg prowadzących do nawiązania dialogu z niechrześcijanami. Chodzi w tych kontaktach i dialogu o to, aby chrześcijanie mogli poznać różne religie niechrześcijańskie i odwrotnie. Prace podejmowane przez Radę we wspomnianym zadaniu nie mogą naruszać kompetencji Kongregacji Nauki Wiary, Kongregacji Kościołów Wschodnich i Kongregacji Ewangelizowania Narodów⁵⁷. W następnym artykule konstytucji papież mówi o konieczności powstania komisji przy tej Radzie dla utrzymywania kontaktów religijnych z muzułmanami. Chodzi tu o inicjowanie i potęgowanie, a także rozwijanie dialogu religijnego między muzułmanami i katolikami, podejmując w razie potrzeby także w tej dziedzinie współpracę z innymi chrześcijanami⁵⁸.

Na czele tej Rady stoi kardynał przewodniczący, który ma do współpracy wiceprzewodniczącego i sekretarza. Poprzednikiem Rady był Sekretariat dla Niechrześcijan, ustanowiony przez Pawła VI na mocy breve *Progrediente Concilio* z 19 V 1964 roku. Pod obecną nazwą instytucja ta istnieje od czasu wspomnianej reformy kurialnej Jana Pawła II z 1988 roku. W ramach tej dykasterii istnieje Komisja do spraw Stosunków Religijnych z Muzułmanami, powołana 22 X 1974 roku przez Pawła VI, a kierowana przez przewodniczącego Rady. Od 27 V 1985 roku jest nim 65-letni kardynał nigeryjski Francis Arinze⁵⁹.

c) Trzecia Rada nosi nazwę Rada Papieska do Spraw Kultury (Pontificium Consilium pro Cultura). Podstawowym jej zadaniem jest koordynowanie i

skład osobowy Papieskiej Rady do spraw Dialogu Międzyreligijnego z prezydentem Kard. Arinze Francis, a także krótka historia Rady (s. 1855). Por. *Pastor bonus*, nr 159, s. 902.

⁵⁶ *Pastor bonus*, nr 160.

⁵⁷ Tamże, nr 161.

⁵⁸ Tamże, nr 162.

⁵⁹ Zob. „Biuletyn KAI”, nr 18(321), 5 V 1998, s. 25 i 26.

prowadzenie dialogu Kościoła ze światem zewnętrznym, szczególnie w dziedzinie kultury, dzięki współpracy wszędzie tam, gdzie to jest możliwe.

W dzisiejszym swoim kształcie Rada łączy od 25 III 1993 roku dwie dawniejsze dykasterie: właściwą Radę, utworzoną przez Jana Pawła II w dniu 20 V 1982 roku, i Papieską Radę do Dialogu z Niewierzącymi, istniejącą pod tą nazwą od reformy z 1988 roku, a będącą kontynuacją Sekretariatu dla Niewierzących, powołanego przez Pawła VI w dniu 9 IV 1965 roku. Śladem połączenia tych dwóch różnych Rad papieskich jest istnienie w łonie obecnej dwóch sekcji: Wiara i Kultura oraz Dialog z Kulturami. Przy omawianej Radzie istnieje Rada do spraw Koordynacji między Akademią Papieskimi, stawiająca sobie za zadanie koordynowanie poczynąń dziesięciu akademii papieskich⁶⁰. Rada do Spraw Kultury zabiega o to, by zbawcze orędzie Ewangelii docierało do współczesnych instytucji naukowych, przejawiających często ducha niewiary i lekceważących religię, i sprzyjało ich coraz szerszemu otwieraniu się na wiarę chrześcijańską, która współtworzy kulturę i naukę oraz stanowi źródło natchnienia dla literatury i sztuki⁶¹. Rada wyraża troskę duszpasterską Kościoła wobec niepokojącego zjawiska zrywania więzów łączących Ewangelię i kulturę. Rozwija zatem badania nad problemem niewiary i obojętności religijnej, występującym w rozmaitych postaciach w różnych kręgach kulturowych; poszukuje ich przyczyn i skutków w świetle wiary chrześcijańskiej, aby dostarczyć odpowiednich środków mogących usprawnić działalność duszpasterską Kościoła, zmierzającą do ewangelizacji kultur i do inkulturacji Ewangelii⁶². Dla ułatwienia kontaktów Kościoła i Stolicy Apostolskiej z intelektualistami, Rada podejmuje inicjatywy mające na celu nawiązanie dialogu między wiarą i kulturami oraz między samymi kulturami. Czuwa także nad inicjatywami podejmowanymi przez różne instytucje kościelne oraz służy pomocą instytucjom wyznaczonym do tego przez Konferencje Episkopatów⁶³. Papieska Rada nawiązuje dialog również z tymi, którzy nie wierzą w Boga lub nie wyznają żadnej religii, jeśli tylko wykazują

⁶⁰ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1267-1268, tutaj znajduje się skład osobowy Papieskiej Rady do spraw Kultury z Prezydentem Kard. Paul Poupardem, a także krótka historia i zadania tej Rady (s. 1856); „Biuletyn KAI”, nr 18(321), s. 26.

⁶¹ Zob. Motu proprio *Inde a Pontificatus Nostris* o połączeniu Papieskiej Rady ds. Kultury z Papieską Radą ds. Dialogu z Niewierzącymi oraz o przekształceniu Papieskiej Komisji ds. Zachowania Dziedzictwa Artystycznego i Historycznego Kościoła w Papieską Komisję ds. Kościelnych Dóbr Kultury (z dnia 25 marca 1993, dany w Rzymie), „L'Osservatore Romano” 1993, nr 8-9, s. 4. Jan Paweł II utworzył Radę do Spraw Kultury.

⁶² Motu proprio *Inde a Pontificatus Nostris*, nr 2, tamże.

⁶³ Motu proprio *Inde a Pontificatus Nostris*, nr 3, tamże.

chęć współpracy. Organizuje zjazdy poświęcone tej problematyce i uczestniczy w nich poprzez swoich ekspertów.

I. Papieska Rada ds. Kultury składa się z dwóch sekcji: 1. Wiara i Kultura; 2. Dialog z Kulturami. Sekcja Wiara i Kultura będzie kontynuowała dotychczasową działalność Papieskiej Rady ds. Kultury. Sekcja Dialog z Kulturami będzie przedłużeniem Papieskiej Rady ds. Dialogu z Niewierzącymi.

Na czele Rady stoi kardynał przewodniczący, od 19 IV 1988 roku jest nim 67-letni kardynał francuski Paul Poupard, który ma do współpracy wiceprzewodniczącego i sekretarzy. Jednym z kardynałów, należących do Rady, jest Prymas Polski Kardynał Józef Glemp, jej członkiem jest również abp Józef Życiński, a wśród świeckich jej konsultorów – reżyser Krzysztof Zanussi⁶⁴.

II. Szanując statuty Papieskiej Akademii Nauk oraz mającej powstać Akademii Nauk Społecznych, Papieska Rada ds. Kultury czuwa nad działalnością Akademii Papieskich i koordynuje ich współpracę.

III. Papieska Komisja ds. Zachowania Dziedzictwa Artystycznego i Historycznego Kościoła będzie odtąd nosiła nazwę: Papieska Komisja do spraw Kościelnych Dóbr Kultury. I chociaż zachowuje zakres kompetencji określony w artykułach 100-103 Konstytucji apostolskiej *Pastor bonus*, nie będzie należeć do Kongregacji ds. Duchowieństwa, lecz stanie się organizmem samodzielnym, posiadającym własnego przewodniczącego, należącego do członków Papieskiej Rady do spraw Kultury, z którą będzie utrzymywać regularne kontakty, mające na celu zapewnienie obu dykasteriom zgodność celów i owocną współpracę. Będzie także konsultowała się z Papieską Radą do spraw Kultury w kwestiach dotyczących Akademii, których działalność również należy do dóbr kulturowych⁶⁵. W syntetycznym zarysie ukazane zostały Papieskie Rady, które swoje zadania i cele łączą z pracą Kongregacji Ewangelizowania Narodów. W następnym punkcie przedstawimy pozostałe organy centralnego zarządu misjami przez Stolicę Apostolską, to znaczy ukážemy rolę Papieskich Dzieł Misyjnych.

III. PAPIESKIE DZIEŁA MISYJNE I ICH ROLA

Kościół powszechny w swym misyjnym posłannictwie wyposażony jest w odpowiednie środki oraz instrumenty dla skutecznej i szeroko rozwijającej się

⁶⁴ „Biuletyn KAI”, nr 18(321), s. 26.

⁶⁵ Motu proprio *Inde a Pontificatus Nostris*, nr 4, s. 4-5.

działalności misyjnej. Swoim ewangelizacyjnym zasięgiem obejmuje granice jak najdalszych kultur i języków, aby Ewangelia i świadectwo o niej były znane na całym świecie. Takie zadanie stoi przed Kościołem i wyrażać się powinno w świadectwie indywidualnym chrześcijan, którzy przez chrzest święty powiększają wspólnotę Ludu Bożego i zostają wezwani do udziału i popierania dzieła ewangelizacji.

Kościół otwarcie oczekuje na owoce świadectwa, które wyrażają się w dobrowolnym wyznawaniu przyjętej religii. Jeśli człowiek innej religii, kultury czy języka otworzy się na nową religię⁶⁶, wtedy można mówić o owocach ewangelizacji i rozpoczęciu dialogu z innymi religiami świata⁶⁷. Biskupi, którzy stoją na czele swych Kościołów partykularnych, mają za zadanie popierać wszelkie środki, które przyczyniają się do rozwoju dialogu z innymi religiami i działalności misyjnej.

W tej części pracy chcemy zająć się omówieniem i przedstawieniem czterech Papieskich Dzieł Misyjnych (Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Papieskie Dzieło Misyjne św. Piotra Apostoła; Papieskie Dzieło Misyjne świętego Dzieciństwa, Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa), które mają szczególne znaczenie w ich historycznym rozwoju dla wzrostu Kościoła w jego misyjnym posłaniu ewangelizacyjnym⁶⁸. Wspomniane Dzieła Misyjne mają swoje statuty. Są instytucjami podlegającymi papieżowi, Stolicy Apostolskiej, a szczególnie wcześniej omówionej Kongregacji Ewangelizowania Narodów. Papieskie Dzieła Misyjne mają swoje organy zarządzania, dyrektora generalnego i dyrektorów krajowych w danych Kościołach partykularnych.

Sobór Watykański II w dekrete *Ad gentes* przypomina, że dziełom tym należy się pierwszeństwo wśród innych, gdyż są „środkiem tak do wpajania katolikom od dzieciństwa ducha prawdziwie powszechnego i misyjnego, jak i do jego pobudzania; dla skutecznego gromadzenia środków pomocy na rzecz wszystkich misji w zależności od ich potrzeb”⁶⁹.

⁶⁶ Zob. J. M a s s o n, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła* (Komentarz) – na język polski przetłumaczył W. Kowalak, Pieniężno 1968, s. 134 n.; por. EN nr 24 i 26 oraz 18 i 19.

⁶⁷ Zob. EN 53 – dialog z religiami; DM 22; DRN 2 – gdzie jest mowa o szacunku Kościoła katolickiego wobec religii niechrześcijańskich.

⁶⁸ Zob. A. K o s z o r z, *Misyjna działalność Kościoła*, [w:] *Na rzecz postawy chrześcijańskiej*, Warszawa 1978, s. 102; Kan. 791 § 2 mówi o wyznaczeniu kapłana dla popierania poczynań misyjnych, a zwłaszcza Papieskich Dzieł Misyjnych, dlatego uznano potrzebę, by omówić w tym opracowaniu historię i rolę wspomnianych Dzieł.

⁶⁹ DM 38 i 29; por. K o s z o r z, dz. cyt., s. 102; w dekrete jest mowa o Papieskich Dziełach Misyjnych.

Najbardziej charakterystyczną cechą wspomnianych Dzieł jest ich uniwersalizm. Zbierając fundusze utrzymują one diecezje misyjne, seminaria duchowne, niższe i wyższe, liczne nowicjaty, formacyjne domy zakonne, tysiące stacji misyjnych i Kościołów, szkoły różnego typu, domy pogodnej starości, szpitale, apteki dla biednych, leprozoria i przedszkola. Fundusze Papieskich Dzieł Misyjnych zapewniają biskupom misyjnym minimum egzystencji⁷⁰. Stały się one instytucjami Kościoła powszechnego i każdego Kościoła partykularnego⁷¹.

Sobór Watykański II określił, iż dzieła te zajmują centralne miejsce we współczesnej współpracy misyjnej. Jako oficjalny i pierwszorzędny instrument we współpracy misyjnej podejmowanej przez wszystkie Kościoły, Papieskie Dzieła Misyjne wspólnie tworzą organ popierania działalności misyjnej w Kościele. Wśród nich możemy wyróżnić: 1. Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary; 2. Papieskie Dzieło Misyjne św. Piotra Apostoła; 3. Papieskie Dzieło Misyjne Świętego Dzieciństwa; 4. Papieską Unię Misyjną Duchowieństwa.

Dzieła te powstały z inicjatywy prywatnej we Francji. Utrzymują się jedynie z ofiar ludzi bezinteresownych i z dobrej ich woli. Realizują swe cele dzięki pomocy założonej grupy zelatorów i zelatorek⁷².

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* mówi o Papieskich Dziełach Misyjnych jako organach popierania działalności misyjnej Kościoła. Są one świadectwem katolickości Kościoła, bo utwierdzają w nim „więzy głębokiej wspólnoty co do bogactw duchowych, pracowników apostolskich i doczesnych środków pomocy. Są one uprzywilejowanym środkiem do utrzymania łączności zarówno między poszczególnymi Kościołami partykularnymi, jak i między każdym z nich a papieżem. Pierwszym i podstawowym celem Papieskich Dzieł Misyjnych jest budzenie i pogłębianie uniwersalnego ducha misyjnego wśród Ludu Bożego. Pierwsze trzy Dzieła osiągają ten cel przez uzewnętrznienie żarliwości misyjnej w duchowej i materialnej współpracy w dziele ewangelizacji. Dzięki nim powstaje też centralny fundusz solidarności chrześcijańskiej, który jest zużytkowany w zaprogramowanym świadczeniu

⁷⁰ Zob. K o s z o r z, dz. cyt. s. 102.

⁷¹ Zob. J. W o s i Ń s k i, *Papieskie Dzieła Misyjne – Statuty. ex Aedibus Sacrae Congregationis pro Gentium Evangelizatione*, 1980, Warszawa 1981, s. 5; por. W. G ó r a l s k i, *Komentarz do Prawa Kanonicznego*, t. III, s. 30, Lublin 1986. Kan. 791 § 2 mówi, iż współcześnie istnieje potrzeba na nowo obudzenia świadomości misyjnej pośród ludzi wierzących, gdyż wraz z ogólnym kryzysem wartości duchowych zaniedbano także sprawy misyjnej współpracy poprzez Papieskie Dzieła Misyjne, które obecny Papież tak stanowczo poleca i błogosławi.

⁷² Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 264.

wzajemnej pomocy we wszystkich potrzebach misyjnych w obrębie Kościoła powszechnego”⁷³.

Szczególnym zadaniem biskupa jest przede wszystkim popieranie Papieskich Dzieł Misyjnych wśród wiernych. Tym Dziełom należy się słusznie pierwsze miejsce, ponieważ przedstawiają środki do aktywnej działalności misyjnej. Dzięki nim świeccy współpracownicy dzieła misyjnego o prawdziwie powszechnym i misjonarskim usposobieniu starają się o środki dla okazania pomocy misjom, szczególnie tym, które jeszcze nie są samodzielne⁷⁴. Mówiąc o roli Papieskich Dzieł Misyjnych wielokrotnie podkreśla się, że biskupi mają dla nich znaleźć centralne i zasadnicze miejsce w realizacji aktywności misyjnej⁷⁵. Innym celem, który należy uważać za bardzo ważny, jest dostarczanie informacji o stanie i o potrzebach misji na wszystkich kontynentach, a co się z tym wiąże, głębsze uświadomienie członkom Kościoła potrzeby ich modlitwy w intencji powołań misyjnych, a także modlitwy o umacnianie ducha solidarności w dziele ewangelizacji świata.

Papieskie Dzieła Misyjne, dlatego że ich znaczenie jest tak wielkie, współpracują ściśle i bezpośrednio z samą Kongregacją Ewangelizowania Narodów. Do najważniejszych zadań, jakie stoją przed Papieskimi Dziełami Misyjnymi, możemy zaliczyć: a) ewangelizowanie w ścisłym tego słowa znaczeniu wraz z pomocą charytatywną, społeczną, ekonomiczną i leczniczą, b) działalność, która przyczynia się do integralnego rozwoju narodów świata⁷⁶ poprzez udzielanie pomocy młodym Kościołom dla zagwarantowania ich samowystarczalności, zabieganie o harmonię we współpracy z organizacjami, które działają charytatywnie. Kolejnym bardzo ważnym zadaniem jest propagowanie modlitwy, różnych jej form w intencji misji, a także prowadzenie współpracy z instytucjami misyjnymi, które swoją działalność kierują bezpośrednio ku rozwojowi dzieła ewangelizacji⁷⁷. Papieskie Dzieła Misyjne mają charakter wychowawczy i oddziałują na kształtowanie świadomości misyjnej wiernych świeckich. Ukazuje to, że ich pomoc ma charakter uniwersalny w otwarciu na misje⁷⁸. Papieskie Dzieła Misyjne są jedną z najważniejszych służb Koś-

⁷³ KK 13; zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 6.

⁷⁴ Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 135; por. S z t a f r o w s k i, *Kuria Rzymska*, s. 150 i 162-163.

⁷⁵ Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 135.

⁷⁶ Zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 8 i 9; zob. KK 17 i DB 6; J a n P a w e ł II, RM 84; EN 31; KDK 42.

⁷⁷ W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 8 i 9.

⁷⁸ Zob. tamże, s. 10.

ciola. Priorytet ich płynie z tego, że chcą one być i są istotnie wyrazem solidarności wszystkich Kościołów w służbie dziełu ewangelizacji. Ich zadaniem jest stworzenie między poszczególnymi Kościołami partykularnymi szerokiej więzi duchowej płynącej z poczucia tej solidarności.

Dzieła te zachęcają do modlitwy o ducha wiary i wierności, a także o ducha ofiarności na rzecz misyjnego oblicza Kościoła⁷⁹. Papież Paweł VI, jak również Jan Paweł II, w orędziach na światowy dzień misyjny, niedzielę misyjną, wiele razy wypowiadali się na temat tychże Dzieł, że są naczelnym i urzędowym organem Stolicy Apostolskiej przeznaczonym do animacji i współpracy misyjnej. Zapewniają one skuteczną koordynację wszelkich inicjatyw na rzecz misji oraz sprawiedliwy rozdział pomocy według potrzeb i wymagań młodych Kościołów. Powołane są do czynnego pośrednictwa i łączności międzykościelnej przez popieranie częstych braterskich kontaktów między Kościołami, cieszącymi się od dawna tradycją chrześcijańską a tymi, które zostały niedawno założone⁸⁰. W poniższych uwagach chcemy omówić kolejno wszystkie Dzieła Misyjne.

a) Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary zostało założone w Lyonie w 1822 roku przez zespół osób świeckich, wśród których czołowe miejsce zajmowała Maria Paulina Jaricot. Dzięki zachętom papieży dzieło to rozposzechniło się w diecezjach Francji, w Europie i w Ameryce. Począwszy od roku 1928 zaczyna się je zakładać w Kościołach misyjnych. Dla zapewnienia szybszego rozwoju i nadania charakteru bardziej uniwersalnego Dzieło otrzymuje 3 V 1922 roku status papieski i siedzibę w Rzymie. W ten sposób Dzieło staje się oficjalnym organem Kościoła dla misyjnej współpracy⁸¹.

Dzieło to prowadzi również działalność informacyjną przez Rady Centralne poszczególnych krajów oraz Radę Generalną, która zbiera się na posiedzeniach dwa razy w roku⁸².

⁷⁹ *Papieskie Dzieła Misyjne*, [w:] *Cały Kościół w służbie wszystkich Kościołów lokalnych*, Rzym 1972, s. 1-3.

⁸⁰ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1211-1212 (Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary jest umieszczone jako autonomiczny Organ Kurii Rzymskiej); zob. A. K o s z o r z, *Misyjne dzieło Kościoła*, Warszawa 1985, z. 1, s. 3-7 i z. 2, s. 5; por. J a n P a w e ł II, *Każda wspólnota chrześcijańska – wspólnotą misyjną*, Przesłanie Jana Pawła II na Światowy Dzień Misyjny, 20 X 1991, „Misyjne Drogi”, IV 1991, s. 5.

⁸¹ Zob. K. B a j e r o w i c z, *Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary na całym świecie*, Poznań 1928, s. 26.

⁸² Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 262; por. A. K o s z o r z, *Na rzecz postawy chrześcijańskiej*, Warszawa 1978, s. 102; por. *Paulina Maria Jaricot*, „Nuovi Annali della Propagazione della Fede”, nr 2 i 4, Roma 1989. Jest to czasopismo włoskie, które ukazuje postać założy-

Do ważnych zadań tego dzieła możemy zaliczyć:

a) Budzenie zainteresowania dla ewangelizacji w rodzinach, we wspólnotach podstawowych, w parafiach, szkołach, w różnych organizacjach, by cała diecezja stała się świadoma swego uniwersalnego powołania misyjnego.

b) Popieranie pomiędzy Kościołami partykularnymi wzajemnej pomocy duchowej, materialnej i personalnej (wzbudzanie powołań i wysyłanie misjonarzy do krajów misyjnych).

c) Zabieganie o stworzenie funduszu scentralizowanej solidarności, dla palących potrzeb na terenach Kościołów misyjnych.

d) Dbanie o informację chrześcijan o życiu i o potrzebach Kościoła misyjnego, a także o wychowanie młodzieży do bardziej uświadomionego rozumienia „misji” w Kościele⁸³.

Podstawowym zadaniem Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary jest sprostanie różnorodnym potrzebom świata misyjnego. Oto kilka danych z panoramy światowej: Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary działa w 900 okręgach kościelnych rozmieszczonych na różnych kontynentach – 392 w Azji, 374 w Afryce, 81 w Ameryce, 41 w Oceanii, 12 w Europie – obejmuje swoim zasięgiem tzw. Kościoły milczące w Chinach (141), w Albanii (6), w Laosie 4), w Kambodży (3), w Korei Północnej (3) i w Mongolii (1). Dzieło to stara się zaradzić codziennym problemom Kościołów lokalnych, które często stanowią mniejszość wtopioną w środowiska o odmiennej kulturze i trwałych tradycjach posiadające tożsamość historyczną, narodową i polityczną. Pierwszym zadaniem tych młodych wspólnot misyjnych jest dawanie przykładu oraz rozwój i pogłębienie życia chrześcijańskiego wiernych. Dzieło ofiarowuje im swoją pomoc w zakresie finansowania różnorodnych potrzeb, takich jak: funkcjonowanie Kurii biskupiej, formacja i utrzymanie katechistów; dofinansowuje: szpitale, przychodnie, szkoły, kolegia, uniwersytety, podróże, środki transportu, centra duszpasterskie, budowę kościołów, kaplic, seminaria duchowne, rodzime zgromadzenia zakonne, wydawnictwa, katolicką prasę i radio, centra komputerowe dla misji, budowę przychodni lekarskich, laboratoriów i bibliotek⁸⁴.

Wiele Kościołów misyjnych liczy na zwykłą dotację, choćby nawet była bardzo mała i często jedynie z niej się utrzymuje. Trudno jest w tym miejscu przedstawić dokładnie dane statystyczne o kwotach, jakimi operują Papieskie

cielki omawianego dzieła misyjnego i zarazem jego charakterystyczne cechy.

⁸³ Zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 17.

⁸⁴ *O animacji misyjnej w ramach Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary*, „Światło narodów”. Biuletyn Papieskich Dzieł Misyjnych 1986 (I I–28 II), s. 5-6.

Dzieła Misyjne w okazywaniu finansowej pomocy Kościołom na misjach, te dane są zestawione w „Biuletynie misyjnym” w różnych rocznikach. Zauważmy, że obecna sytuacja w świecie będzie zupełnie inna. Właśnie one w sposób bardzo wizualny ukazują owocną pracę Papieskich Dzieł Misyjnych, choć tak niewidoczną. Młode wspólnoty Kościołów misyjnych, żyjąc w otoczeniu ogromnych rzesz ludności jeszcze nie ewangelizowanej, nie mogą zaniedbywać swojego podstawowego zadania – głoszenia Ewangelii braciom. To ewangelizowanie również polega na ciągłym dostrzeganiu potrzeb i problemów społecznych, socjalnych a także finansowo-ekonomicznych, o których wspomniano już wcześniej. Dla ułatwienia przepowiadania Ewangelii i dotarcia jej do wszystkich potrzebne są wszelkie dostępne środki, nowe inicjatywy głoszenia Słowa Bożego i niesienia pomocy potrzebującym. Inicjatywa nowych form głoszenia Królestwa Bożego powinna być znakiem Ewangelii, by osoby przyjmujące wiarę mogły lepiej zrozumieć głoszoną im Dobrą Nowinę. Chodzi tu o stworzenie i rozwój dzieł służących ewangelizacji, które otrzymałyby sprawiedliwie dzieloną pomoc.

Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary pragnie kierować się zasadą powszechności: „Nie mój tylko misjonarz” czy moja misja, lecz „wszystkie misje leżą mi na sercu”, bo tego domaga się obowiązek przestrzegania sprawiedliwości⁸⁵. To jest powód zróżnicowania zarówno zwykłej pomocy rocznej, jak i finansowania specjalnych przedsięwzięć w poszczególnych ośrodkach misyjnych. Wyrazem troski o rozwój Papieskich Dzieł Misyjnych są spotkania w Rzymie, tak jak to czynił Paweł VI organizując specjalne audyencje dla krajowych dyrektorów Papieskich Dzieł Misyjnych⁸⁶.

Papież Jan Paweł II wypowiedział się na temat działalności Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary. Zarówno temu, jak i pozostałym Dziełom Papieskim należy przyznać uprzywilejowane miejsce, ponieważ one to podtrzymują bezpośrednio głoszenie Ewangelii, co stanowi fundamentalne i właściwe zadanie Kościoła. „Tylko program pomocy dostosowany do różnych potrzeb pozwoli uniknąć niebezpieczeństwa partykularyzmów i dyskryminacji w rozdzielaniu pomocy”⁸⁷. Papież również zachęca biskupów, by poprosili kierujących instytucjami kościelnymi, a także wiernych, o zwrócenie swojej pomocy finansowej na cele tychże Dzieł. Duchowość misyjna wyraża się najczęściej

⁸⁵ Tamże, s. 6.

⁸⁶ Zob. W. H e n k e l, *Pope Paul VI and the missions*, „Christ to the World” 1983, nr 6, s. 347.

⁸⁷ J a n P a w e ł II, *Orędzie Ojca Świętego na niedzielę misyjną z 07.06.1981*, Watykan 1981.

przez modlitwę o światło Ewangelii dla wszystkich narodów, chodzi tu o centralne zadanie papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary. Nie można pominąć tu konkretnej pomocy zarówno dla misjonarzy, jak i dla tych, wśród których oni pracują, ponieważ ludzie ci żyją często w nieludzkich wprost warunkach. Bardzo ważnym czynnikiem jest świadectwo życia: „Ut videat” – mówi Jezus w Ewangelii. Rzeczy dobre i piękne w naszym życiu mają ukazywać Boga, który jest w nas i który dzięki nam ma być chwalony. W duchowości misyjnej podkreśla się bardzo wyraźnie ducha ubóstwa, ponieważ jedynie ten, który jest ubogi w duchu, żyje wymogami misji Chrystusa i dzięki temu skutecznie rozwija się organizm eklezjalny Kościoła⁸⁸.

A także życie duchem ekumenicznym przypomina, że jedność wśród chrześcijan jest nakazana przez Chrystusa, a jej brak rozbija wysiłki ewangelizacyjne. Sobór Watykański II określa brak jedności wśród chrześcijan jako zgorwienie dla świata. W tym przybliżeniu treści duchowości misyjnej nie może zabraknąć i nie można pominąć apostołstwa powołaniowego, w którym na pierwszym miejscu winno być zainteresowanie i troska, by w całym Kościele powszechnym było więcej powołań do stanu kapłańskiego i zakonnego⁸⁹. Wszyscy biskupi świata powinni w swym programie pastoralnym uwzględnić episkopalny charakter Dzieła Rozkrzewiania Wiary i z wielką uwagą skoncentrować się nad możliwościami powstania i funkcjonowania ośrodka tegoż Dzieła na terenie swojego Kościoła partykularnego⁹⁰.

Powinni być odpowiedzialni za formację misyjną swoich wiernych, czuwać nad współpracą w działalności ewangelizacyjnej, prowadzić też edukację w międzynarodowych instytutach i podkreślać na każdym kroku uniwersalność Kościoła.

b) Papieskie Dzieło Misyjne świętego Piotra Apostoła

W roku 1889 w Caen, również we Francji, panie Stefania i Janina Bigard (matka i córka) dały początek Dziełu świętego Piotra Apostoła. I ono dzięki

⁸⁸ Zob. Biul. PDM, s. 9.

⁸⁹ Zob. tamże, s. 9 i 10.

⁹⁰ *The Pontifical Mission-Aid Societies, Aim-Importance-Relevance* 1978, Vatican, s. 14-15 – opracowanie o Papieskich Dziełach Misyjnych, abp Simon Lourdasamy – President; por. *Orędzie Ojca świętego Jana Pawła II na niedzielę misyjną* z 24.10.1982, (papież zwraca uwagę na misyjny charakter Kościoła i na ważność Papieskich Dzieł Misyjnych); por. F. Z a p ł a t a, *Instrukcja Kongregacji Ewangelizowania Narodów*, (tłum. według „Omnis terra”, 1969, nr 64, s. 237 n.); Instrukcja papieża Pawła VI z 06.02.1969, Rzym, „Biuletyn misjologiczno-religioznawczy” oraz CT 40(1970), fasc. 1, s. 137-140 – instrukcja dość konkretnie omawia zadania Papieskich Dzieł Misyjnych, a także organizację współpracy misyjnej biskupów w ramach tychże Dzieł (Zasady, Normy, Zalecenia).

poparciu Stolicy Apostolskiej rozwinęło się w większości diecezji Europy i Ameryki. Jego główna siedziba została przeniesiona do Rzymu w 1920 roku. Oficjalny tytuł Papieskiego Dzieła otrzymało 3 V 1922 roku. Jest ono ściśle związane z Dziełem Rozkrzewiania Wiary⁹¹. Dzieło to powstało dla uwrażliwienia chrześcijan na sprawę formacji rodzimego kleru w Kościołach misyjnych. Swoją działalnością obecnie wspiera i wspomaga seminaria duchowne i seminarzystów na misjach⁹².

Zaprasza ono do współpracy w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa poprzez pomoc materialną i duchową. Dzieło przyczynia się do wzrostu kleru rodzimego, jak również ma pieczę nad kandydatami do życia zakonnego⁹³. Pielęgnowanie powołań i kształcenie księży rodzimych w krajach nie znających jeszcze Chrystusa jest bardzo wielką i ważną sprawą, dlatego jest ona najpilniejszym zadaniem Dzieła Misyjnego świętego Piotra. Tym bardziej, że w wielu krajach odczuwa się zbyt wielki brak duchowieństwa, tak, iż nie można dalej prowadzić prac ewangelizacyjnych⁹⁴.

Pracując na misjach można w pełni zrozumieć potrzeby i krytyczną sytuację Kościołów misyjnych, gdy chodzi o problem powołań kapłańskich i zakonnych. Należy zaznaczyć, że powołania kapłańskie są zawsze wyrazem żywotności Kościoła, są też owocem modlitwy i moralnej pracy związanej z głoszeniem Ewangelii. Głównym celem Dzieła jest kształcenie przyszłych księży tubylczych, a także doprowadzenie Kościoła w krajach misyjnych do pełnego rozwoju, to znaczy kiedy cała hierarchia od biskupów poprzez kapłanów będzie narodowości rodzimej. Bardzo ważnym celem Dzieła jest umożliwienie Kościołowi misyjnemu aktywności misyjnej, wstrzymanej przez brak powołań i inne względy oraz jak najszybsze doprowadzenie ludzi do przyjęcia zasad nowej religii. Dzieło św. Piotra Apostoła przywiązuje bardzo wielką wagę do modlitwy, gdyż ona jest pomocnym zapleczem dla Dzieł Misyjnych⁹⁵.

⁹¹ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1213 (Curia Romana: skład osobowy); zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 17 i 26; por. P. O l i c h a, *Jeanne Bigard Fondatrice della Pontificia Opera di S. Pietro Apostolo*, Watykan 1979.

⁹² Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 263.

⁹³ DM 16 i 18; zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 19; por. B. C i e ś l a k, *Postęga nauczania w Kościele*, AK 76(1984), nr 450, s. 230-231.

⁹⁴ Zob. M. J e ż, *Wiadomość o Papieskim Dziele Misyjnym św. Piotra Apostoła dla wychowania kleru tubylczego*, Kraków 1928, s. 1.

⁹⁵ Tamże, s. 3 i 11.

Fundusze pochodzące ze stypendiów pieniężnych i rzeczowych, ze składek i innych darów zezwalają na budowę i rozwój niższych i wyższych seminariów diecezjalnych. W ostatnim czasie dzieło to poszerzyło swoją działalność o świadczenie pomocy w zakresie formacji kandydatów i kandydatek do życia zakonnego. Dzieło św. Piotra Apostoła wzbogaca więc kraje misyjne o rodzime powołania do kapłaństwa i zakonu, o właściwy rozwój tych powołań i umocnienie duszpasterskiej gorliwości samych kapłanów. Od strony jednak materialnej troszczy się o zapewnienie studiującym tam alumnom i księżom odpowiednich stypendiów. Powstanie tego Dzieła przypada na czasy dekolonizacji. Trzeba przyznać, że wierni całego Kościoła wykazują duże zrozumienie dla spraw misyjnych w tej bardzo ważnej dziedzinie i że ofiary na wykształcenie seminarzystów z krajów misyjnych ciągle rosną⁹⁶.

Patrząc w historię, zauważamy, że dzięki temu Dziełu wybudowano wiele seminariów, z których wyszło tysiące rodzimych kapłanów, biskupów i kardynałów. Papież Pius XII w swojej adhortacji skierowanej do kleru krajów misyjnych powiedział między innymi: „Kościół w tych krajach rozszerzy się i umocni, gdy księża rodzimi wezmą w swoje ręce przewodnictwo w duszpasterskim kształtowaniu swego ludu”⁹⁷.

Z założeń Papieskiego Dzieła Misyjnego św. Piotra Apostoła wynika, że jego członkiem może zostać każdy chrześcijanin. Taką myśl sugeruje także papież Paweł VI w swojej adhortacji apostoelskiej *Evangelii nuntiandi*, gdzie mówi o odpowiedzialności wszystkich wiernych Kościoła za stan dzieła misyjnego. Ta odpowiedzialność w pierwszym rzędzie odnosi się do pasterzy Kościoła, a więc biskupów i kapłanów. Można zatem powiedzieć, że Dzieło św. Piotra Apostoła winno zresztać przede wszystkim biskupów i kapłanów, choć z natury rzeczy powinni przynależeć również do Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa. Biskupi i kapłani mają szczególny obowiązek troski o Kościół misyjny również na odcinku wspierania kleru tubylczego, tak przez udzieloną im pomoc, jak i współpracę z nimi na misjach.

Dzieło to także odnosi się do misjonarzy, od których wymaga się wejścia w obcą kulturę, język, zwyczaje i obrzędy. Misjonarze, stając się jednymi z tamtych ludzi, współpracują z kapłanami rodzimymi i kształtują nowe powołania do kapłaństwa. Współcześnie Kościół jest obecny już na wszystkich

⁹⁶ *O animacji misyjnej...*, Biul. PDM, s. 3.

⁹⁷ P i i PP. XII, *Ad Clerum Indigenam*, Adhortatio Apostolica (28 VI 1948), AAS 40(1948), s. 374-376.

kontynentach. Młode Kościoły dzięki Dziełu św. Piotra Apostoła stają się dojrzałe i zaczynają być samowystarczalne⁹⁸.

c) Papieskie Dzieło Misyjne świętego Dzieciństwa zostało założone w 1843 roku przez biskupa de Forbin-Janson z Nancy. Od początku istnienia znalazło poparcie ze strony Stolicy Apostolskiej. Szybko rozwinęło się we Francji, w Europie i w Ameryce. Ostatnio zostało erygowane w licznych krajach misyjnych⁹⁹. Obecnie Dzieło Dzieciństwa Misyjnego istnieje w ok. 70 krajach świata. Oficjalny tytuł papieskiego Dzieła otrzymało 3 V 1922 roku. Celem założyciela tego Dzieła była chęć okazania pomocy dzieciom w Chinach.

Członkami tego Dzieła są dzieci chrześcijańskie do lat 12. Do ich obowiązków należy comiesięczna składka w wysokości 5 centów. Dzieło to ma za cel wspomagać dzieci żyjące w nędzy i krańcowej potrzebie. Ponadto wywiera swój wpływ przez ofiary oraz wydawanie biuletynu informacyjnego¹⁰⁰.

Należy podkreślić, że i to Dzieło jest konieczne dla skutecznej działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Wnikając w istotę zadań tego Dzieła należy wskazać, że stanowi wsparcie dla Kościołów partykularnych, a także wspomaga wychowawców w rozbudzaniu i rozwijaniu u dzieci uniwersalnej świadomości misyjnej i we wdrażaniu ich do dzielenia się skarbami wiary i środkami materialnymi z dziećmi krajów i Kościołów pod tym względem uboższych.

Od samego początku swojej działalności Dzieło to przyczyniało się do rozbudzania powołań misyjnych. Również składki i ofiary dzieci ze wszystkich krajów mają nieść pomoc dziełom i instytucjom służącym dzieciom w ich potrzebach¹⁰¹.

Ma zadanie głęboko wychowawcze, o tym mówią Statuty Papieskich Dzieł Misyjnych, w których czytamy: „dzieło to ma uwzględniać czynniki pedagogiczne w swych metodach wdrażania do formacji misyjnej i w apelach do szlachetnej szczodrości. W budzeniu u dzieci świadomości misyjnej dostosuje się do ich mentalności, wieku i środowiska. Posługując się własnymi środkami czy też wykorzystując struktury właściwe katechezie, włączać się będzie

⁹⁸ Biul. PDM, s. 3 i 4; por. EN 5; J a n P a w e ł II, *Orędzie na światowy Dzień Misyjny. Dzieło św. Piotra Apostoła*, Watykan 1990, s. 11-17.

⁹⁹ Zob. W o s i ń s k i, dz. cyt. s. 25.

¹⁰⁰ Zob. M a s s o n, dz. cyt. s. 262.

¹⁰¹ Zob. W. K o w a l a k, *Statuty Papieskich Dzieł Misyjnych* (dalej: SPDM) II, nr 7, „Biuletyn misjologiczno-religioznawczy” oraz CT 48(1978), fasc. 2, s. 193.

zawsze w całokształt duszpasterskich inicjatyw w wychowaniu chrześcijańskim, wnosząc w nie otwartość dla spraw misyjnych¹⁰².

Uwzględniając miejscowe możliwości, Dzieło urządza co roku światowy dzień dziecka. Jest to sprzyjająca okazja, by uwagę dzieci skierować na duchowe i materialne potrzeby wszystkich biednych dzieci na całym świecie. Należałoby je zachęcić do okazania pomocy misjom przez ich dziecięcą modlitwę i przez składki pieniężne. Także przez głębsze poznawanie osoby Jezusa Chrystusa, który tym wszystkim wysiłkom misyjnym przewodzi. W ten sposób dzieci całego świata będą uczyły się wzajemnie poznawać, kochać ludzi i sobie pomagać. Aby dzieło to, prawidłowo i owocnie funkcjonowało, potrzeba zarówno na szczeblu krajowym, jak i partykularnym powołać odpowiednią osobę, najlepiej kapłana odpowiedzialnego za to Dzieło, który będzie posiadał wymagane przygotowanie i kwalifikacje¹⁰³. Do konferencji biskupich należy ustalić do jakiego wieku dzieci będą wdrażane do tej służby na rzecz pomocy misjom, a także jak miałyby wyglądać zaangażowanie młodzieży w animacji misyjnej dla rozkrzewiania wiary. Wychowanie dzieci w duchu misyjnym jest bardzo trudnym procesem, gdyż wymaga wielu poświęceń zarówno ze strony rodziców, nauczycieli, katechetów, kapłanów, misjonarzy i misjonek, jak i odpowiedzialnych za rozwój tego Dzieła w rozwijaniu wśród dzieci uniwersalnej świadomości misyjnej. Należałoby opracować skuteczne formy działania przy organach kierowniczych Dzieła. Papieskie Dzieło Dzieciństwa Misyjnego podkreśla przede wszystkim wartość modlitwy. Dzieci i młodzież, aby bardziej czuły się odpowiedzialne za losy koleżanek i kolegów z krajów misyjnych, muszą posiadać niezbędną wiedzę o dziele misyjnym Kościoła, o istocie Papieskiego Dzieła, o pracy misjonarzy, o sytuacji dzieci na terenach misyjnych.

Sekretariaty krajowe Papieskiego Dzieła Dzieciństwa Misyjnego dostarczają materiałów dla katechistów, animatorów dziecięcego ruchu misyjnego, rodziców, a przede wszystkim dla dzieci w celu wzbogacenia ich wiedzy o misyjnym zadaniu Kościoła. Cyklicznie wydawany jest „Świat misyjny”, dwumiesięcznik przeznaczony dla dzieci¹⁰⁴. Również w innych krajach przygotowywane są broszury o tematyce misyjnej, nakręcane są filmy o misjach i o pracy misjonarzy. Jan Paweł II poparł aktualność tego Dzieła w misyjnym

¹⁰² Zob. K o w a l a k, SPDM II, nr 8, s. 193; por. D y d u c h, art. cyt., s. 420-421.

¹⁰³ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1213; Curia Romana; zob. K o w a l a k, SPDM II, nr 9, s. 194; por. K o s z o r z, *Misyjna działalność Kościoła*, s. 102; por. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 20.

¹⁰⁴ „Biuletyn misyjno-religioznawczy” 1984, nr 3-4, s. 3.

orędziu na światowy dzień dziecka, któremu pobłogosławił i stwierdził, że należy „używać wszelkich środków dla jego rozwoju”¹⁰⁵.

Dzieci są wśród członków Ludu Bożego grupą specyficzną, której dorośli powinni pomagać w odkrywaniu zawartego w orędziu ewangelicznym bogactwa wiary i miłości. Poznawanie tego bogactwa w łączności z rówieśnikami pozwoli dzieciom na coraz większe osobiste i zbiorowe zaangażowanie w działalność Kościoła. Taka jest podstawowa idea i sens działalności Papieskiego Dzieła Dzieciństwa Misyjnego. Dostrzegamy obecnie dynamiczny rozwój tego zrzeczenia, wysiłek diecezjalnych i krajowych biur koordynujących realizację programu oraz założeń Dzieła, dlatego Święte Dzieciństwo wraz ze swymi strukturami powinno być widzialną organizacją kościelną wszędzie: w parafii, w diecezji, w całym Kościele. Cele tego Dzieła są jednocześnie humanitarne, religijne i misyjne, a jego egzystencja i rozwój uzależnione są nie tylko od jego członków, ale również od dyrektorów, animatorów, sekretarzy i duszpasterzy¹⁰⁶. Dzieło to broni życia dziecięcego, wzbogaca świadomość dzieci w takie wartości, jak: miłość, solidarność, wzajemne zrozumienie, pokój i sprawiedliwość, w których tworzeniu i same mogą uczestniczyć.

d) Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa została założona we Włoszech przez O. Pawła Mannę. Statut tego Dzieła został zatwierdzony 31 X 1916 roku przez papieża Benedykta XV, który polecił je kierownictwu Kongregacji Rozkrzewiania Wiary.

Od początku swego istnienia Unia uzyskała aprobatę Stolicy Apostolskiej. Rozwinęła się szybko w większości diecezji świata. Istnieje w ponad 50 krajach¹⁰⁷. Dnia 14 IV 1937 roku Kongregacja Rozkrzewiania Wiary dekretem *Ut Universa* włączyła Unię do Papieskich Dzieł Misyjnych. Przez ten fakt została ona uznana za specjalny organ Stolicy Apostolskiej do spraw misji katolickich. Od roku 1937 Związek ten nosi oficjalną nazwę Papieska Unia Duchowieństwa. Dzieło to jest nastawione na działalność przede wszystkim duchową: modlitwę, rozbudzanie zapału misyjnego, akcje informacyjne i konferencje, a także kazania, nauki oraz konieczne publikacje¹⁰⁸. Dzieło to

¹⁰⁵ Tamże, s. 3; por. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 19-21.

¹⁰⁶ Zob. A. T o r z. *Papieskie Dzieło Dzieciństwa Misyjnego*, „Światło narodów”. Biuletyn Papieskiej Unii Misyjnej, nr 47, (1 III-30 IV 1986), s. 2-15; por. K o w a l a k, dz. cyt., s. 193 i 194; W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 20 i 26.

¹⁰⁷ Por. „Biuletyn misjologiczno-religioznawczy” 1982, nr 4, s. 13 (są to dane sprzed 17 lat).

¹⁰⁸ Zob. M a s s o n, dz. cyt., s. 263; por. P a w e ł VI, List apostolski *Graves et incrementes*, AK 72(1969), nr 360, s. 3-8.

za cel główny uważa uwrażliwianie członków Ludu Bożego na pałące potrzeby misyjne za pośrednictwem rozgałęzionej organizacji kapłanów, zakonników i zakonnice. Jeśli chodzi o przełożonych i przełożone instytutów zakonnych, a przede wszystkim instytutów misyjnych – mają oni obowiązek popierać Unię Misyjną, a także wszystkie Papieskie Dzieła Misyjne przez użyczenie im oddanych i kompetentnych współpracowników, aby działalność misyjna prowadzona w Kościołach lokalnych była skuteczna i owocna¹⁰⁹. Papieska Unia Misyjna ma za cel także formację misyjną kapłanów, członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, kandydatów do kapłaństwa i zakonu, jak również osób, które pełnią funkcje pastoralne¹¹⁰.

„Znajomość spraw misyjnych i wrażliwość na nie Unia ma utwierdzać stosownymi metodami czy to przez własne środki oddziaływania, czy też apelując do instytucji bądź osób zajmujących się początkową lub stałą formacją duchową kapłanów, zakonnice i zakonników, diakonów i wszystkich społecznych zelatorów i animatorów misyjnych”¹¹¹. Zadaniem Unii jest wspomaganie w uświadamianiu misyjnym wspomnianych kategorii osób w ich odpowiedzialności za powszechną ewangelizację. Unia również ma pomóc w znalezieniu do tego celu najbardziej duszpastersko odpowiednich metod. „Pomyślność pozostałych Działań Misyjnych w dużym stopniu zależy od żywotności Papieskiej Unii Misyjnej, gdy znajdujący się w jej szeregach przede wszystkim zabiegać będą, by duch misyjny rozwijał się we wszystkich wspólnotach chrześcijańskich”¹¹².

Zadania dla działalności Papieskiej Unii Misyjnej określają statuty wspólne dla wszystkich Działań: „Związek ten ma za cel budzenie u kapłanów ducha gorliwości i zapału do należytego świadectwa ewangelicznego wobec niewierzących, ażeby za przykładem duchowieństwa lud chrześcijański zapłonął również troską o misje katolickie i aby tym sposobem cały Kościół przyczynił się do rozszerzania Królestwa Chrystusowego na całym świecie”¹¹³.

¹⁰⁹ Zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 22; por. *Dzieło Misyjne Kościoła w Polsce. II Plenarny Synod Biskupów polskich (teksty robocze)*, Poznań–Warszawa 1991, s. 266 (o skuteczności pracy misyjnej); s. 269 (o współpracy misyjnej w Polsce).

¹¹⁰ Zob. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 22; por. K o w a l a k, dz. cyt., s. 194; por. *Polski Synod Plenarny*, s. 269.

¹¹¹ Zob. K o w a l a k, dz. cyt., s. 194.

¹¹² Tamże, s. 194; por. W o s i ń s k i, dz. cyt., s. 21; por. J. G o i b u r u L o p e t e g u i, *Duch Misyjny – Vademecum*, tłum. A. Kajzerek, Warszawa 1991, s. 155-202. Jest to bardzo szczegółowy wykład na temat historii i zadań Papieskich Działań Misyjnych.

¹¹³ „Annuario Pontificio”, Libreria Editrice Vaticana 1998, s. 1214: Curia Romana; zob.

Papież Paweł VI w liście apostolskim z 5 IX 1966 roku, skierowanym do biskupów całego świata z okazji 50-lecia istnienia Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa, przypomniał zadania tej organizacji i skomentował je w duchu Soboru Watykańskiego II. We wspomnianym liście Pawła VI czytamy: „Unia nie jest nowym dziełem do zbierania ofiar wśród wiernych, lecz z natury jest szkołą, w której umysły wiernych rozwijają się i urabiają w poczuciu społecznych zasad chrztu. Zabiega ona o to, by dzieła misyjne były wszystkim znane, by znajdowały pomoc w osiągnięciu wszystkich zadań i celów”¹¹⁴.

Chodzi o taką formację kapłanów, by pełniąc posługę duszpasterską nie zaniedbywali ważnego obowiązku wspierania misji. Przez kapłanów również wierni mają być wychowywani w tym duchu, by interesowali się działalnością misyjną Kościoła i czynnie ją wspierali. Wyżej wymienione cele Dzieło osiąga przez: modlitwę, rozpowszechnianie idei misyjnej, pielęgnowanie powołań misyjnych i pomoc materialną. Modlitwa z kolei jest duszą wszystkich poczynań apostolskich. Ogół duchowieństwa wplatał akcję misyjną w takie nabożeństwa parafialne, jak: 40-dniowe nabożeństwo z adoracją Najświętszego Sakramentu, nabożeństwo majowe, czerwcowe, powołaniowo-misyjne z różańcem misyjnym i ciekawie zorganizowaną niedzielę misyjną z kazaniem misjonarzy i z przygotowaną liturgią. Na szczególną uwagę zasługuje apostolstwo chorych. Setki i tysiące chorych ofiarowuje na rzecz misji skarby swych modlitw i cierpien fizyczno-duchowych. Oprócz modlitw konieczna jest zachęta do podejmowania czynów misyjnych.

Ośrodkiem ukazywania prac misyjnych dokonanych przez Unię były zjazdy. Na przestrzeni 50 lat Związek Misyjny Duchowieństwa zorganizował w Polsce trzy kongresy. Pierwszy kongres odbył się w Warszawie, w dniach 27-28 IX 1932 r. Wzięło w nim udział: 14 biskupów, 216 księży i 21 alumnów¹¹⁵.

W rezolucjach kongresu zwrócono uwagę na powszechność obowiązku misyjnego, który jest wynikiem dogmatów katolickich, postulatem sakramentu chrztu świętego i nakazem życia religijnego. Drugi kongres odbył się w Poznaniu 12 i 13 I 1938 roku. Wzięło w nim udział 200 delegatów diecezji, zakonów i seminariów. Trzeci kongres miał miejsce w Wilnie, w dniach 22-

S. B o Ń k o w s k i, *Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa w Polsce*, AK 61(1969), nr 360, s. 127; por. G o i b u r u L o p e t e g u i, dz. cyt., s. 198-202.

¹¹⁴ Zob. B o Ń k o w s k i, art. cyt., s. 128; P a w e ł VI, List apostolski *Graves et incrementes*, s. 3-8.

¹¹⁵ Zob. B o Ń k o w s k i, art. cyt., s. 128.

26 VI 1939 roku. Wzięło w nim udział 300 duchownych. Jest to przykład kongresów misyjnych, które odbyły się w Polsce. Ich tematyka obejmowała aktualne zagadnienia misyjne. Z innych ośrodków, które prowadziły akcje rozkrzewiania idei misyjnej, należy wymienić: wystawy misyjne urządzone z okazji zjazdów. Związek misyjny prowadził również akcję wydawniczą, dzięki której wydano „Atlas misyjny” i „Biuletyn misyjny”. Przetłumaczono i wydrukowano prace O. Manny, założyciela Działu Papieskiego: *Za mało żniwiarzy i Misje a duchowieństwo*. Unia Misyjna wspierała misje materialnie, przekazując bezpośrednio pieniężne kwoty placówkom misyjnym lub też wspierając instytucje misyjne w kraju¹¹⁶. Związek przeznaczył także pewną kwotę na zakup paramentów liturgicznych i bielizny kościelnej oraz lekarstw, które przesyłano do placówek misyjnych. Pośrednią pomoc misjom świadczyła Unia Misyjna przez finansowanie wyjazdów za granicę i przez fundacje stypendiów dla studentów misjologii za granicą. Działalność Unii Misyjnej w różnych częściach świata i w różnych diecezjach wygląda inaczej, gdyż są rozmaite potrzeby, różnego rodzaju prace, inwestycje, opłaty, a także pilne przedsięwzięcia. Podsumowując powyższą charakterystykę tego Działu Misyjnego należy wskazać na stosunek Stolicy Apostolskiej do tego Działu. Przykładem tego stosunku są dokumenty i wypowiedzi papieży na temat roli i zadań Papieskiej Misyjnej Unii Duchowieństwa.

Pierwszy dowód uznania, jaki Najwyższe Magisterium Kościoła dało Papieskiej Unii Misyjnej w trzy lata po jej powstaniu, znajdujemy w encyklice *Maximum Illud* z 30 XI 1919 roku papieża Benedykta XV¹¹⁷.

W encyklice *Rerum Ecclesiae* z dnia 28 II 1926 roku papież Pius XI podejmuje również zagadnienie Unii Misyjnej Duchowieństwa¹¹⁸. Także pa-

¹¹⁶ Zob. tamże, s. 129.

¹¹⁷ Benedict Papae, XV Litterae encyclicae *Maximum Illud*, AAS 11(1919), s. 440-455. Papież zwracając się bezpośrednio do biskupów stwierdził, że obojętnie gdzie przebywają, mają krzewić ducha wiary, i byleby tylko na wszelki sposób był głoszony Chrystus: „[...] Naszym pragnieniem jest stworzenie we wszystkich diecezjach na całej kuli ziemskiej stowarzyszenia zwanego Unią Misyjną kleru w celu nawracania pogan [...]”: Papież w całej niemal swojej encyklice mówi o dziele misyjnym, o zadaniach Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, o zadaniach biskupów, misjonarzy, by byli dobrze przygotowani do swojej pracy, poleca również inne Papieskie Działy Misyjne, jak Dzieło św. Dzieciństwa czy Dzieło św. Piotra, które dba o wychowanie i kształcenie kleru rodzimego; „*Breviarium missionum*”. *Wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, oprac. B. Wodecki SVD, F. Wodecki SVD, F. Zapłata SVD, cz. I, nr 171-192, Warszawa 1979, s. 200-216.

¹¹⁸ P i i PP. XI, Litterae encyclicae *Rerum Ecclesiae*, AAS 18(1926), s. 65-83: papież w tym dokumencie – „[...] wyraził również swoje zainteresowanie w tworzeniu tego Działu papieskiego, którego celem ma być między innymi wypraszenie przez modlitwę i Eucharystię

pież Pius XII w encyklice *Evangelii praecones* z 11 VI 1951 roku pisał o radości z rozwoju Unii Misyjnej¹¹⁹.

Papież Paweł VI w orędziu na światowy dzień misyjny powiedział, że Papieskie Dzieła Misyjne są głównym i ciągłym wyrazem misyjnej współpracy całego Ludu Bożego¹²⁰.

Podsumowując zagadnienie Papieskich Dzieł Misyjnych, które są organem Stolicy Apostolskiej do prowadzenia działalności misyjnej w świecie, należy wskazać na dokument misyjny Jana Pawła II. Chodzi tu o encyklikę *Redemptoris missio*. Papież ukazuje w niej ogromną rolę i odpowiedzialność Dzieł Misyjnych w ożywianiu ducha misyjnego w całym Kościele powszechnym. Zdaniem Jana Pawła II cztery Papieskie Dzieła Misyjne mają jeden wspólny cel: rozbudzanie w Ludzie Bożym poczucia odpowiedzialności za powszechną misję Kościoła.

Rozdział encykliki omawiający Papieskie Dzieła Misyjne papież zamyka stwierdzeniem „W prowadzeniu swej działalności Dzieła Misyjne zależą od papieża, w skali powszechnej od Kongregacji do spraw Ewangelizacji Narodów, a na szczeblu lokalnym od Konferencji Episkopatu i od biskupów poszczególnych Kościołów, we współpracy z istniejącymi ośrodkami zajmującymi się rozbudzaniem ducha misyjnego: wnoszą one w świat katolicki ducha uniwersalizmu i posługi misjom, bez którego nie ma autentycznej współpracy”¹²¹. Reasumując można powiedzieć, że rola Stolicy Apostolskiej w prowadzeniu działalności misyjnej Kościoła katolickiego na całym świecie jest

daru wiary dla licznej rzeszy pogan i niewierzących [...]”. Papież zaleca również kształcenie kleru rodzimego i rodzimych zakonów. Encyklika ustabilizowała styl pracy misyjnej, sprawnie powstawała już hierarchia kościelna; por. *Breviarium missionum*, cz. I, nr 202-229, s. 235-255.

¹¹⁹ P i i PP. XII, Litterae encyclicae *Evangelii praecones*, AAS 18(1951), s. 497-528 – papież mówi: „My, którzy z wielką duchową radością oglądaliśmy pomyślny rozwój tego związku, gorąco pragniemy, aby rozrastał się on coraz bardziej”, mówi także o wspieraniu i rozwoju wszystkich Papieskich Dzieł Misyjnych; „Światło Narodów”. Biuletyn Papieskiej Unii Misyjnej 1986, nr 47(1 III-30 IV), s. 9; por. *Breviarium missionum*, nr 252-275; Zob. P i i PP. XII, Litterae encyclicae *Fidei donum*, 15 I 1957, AAS 49(1957), s. 236 – papież mówi o godności papieskiego Dzieła i o szacunku, z jakim do niego należy się odnosić.

¹²⁰ P a w e ł VI, *Orędzie na Dzień Misyjny*, (Papieskie Dzieła Misyjne) „Novum” 1976, nr 12, s. 11-13 – „Uniwersalizm misyjny był od początku cechą charakterystyczną i on to właśnie skłonił Stolicę Apostolską do wyniesienia tych Dzieł do godności «Dzieł papieskich», w znaczeniu oficjalnego narzędzia Kościoła służącego misyjnej współpracy”. Z orędzia papieskiego wynika, że wspomniane dzieła mają obejmować zarówno Kościoły o starej tradycji chrześcijańskiej, jak i Kościoły młode, które dopiero co zostały założone. Papieskie Dzieła Misyjne są dowodem na uniwersalizm ewangelizacyjnego zadania Ludu Bożego.

¹²¹ *Redemptoris missio*, nr 84.

nadrzędna i ogromna. Trzeba podkreślić, że właśnie Stolica Święta inicjuje i koordynuje wszelkie prace związane z prowadzeniem i realizowaniem misyjnego dzieła Kościoła. Powołanie misyjne doznało w nauce Kościoła dowartościowania, jako szczególnie wyraz uczestnictwa w posłannictwie Chrystusa Pana i Jego Kościoła, a wierność temu powołaniu przyjmuje się za oznakę duchowej dojrzałości chrześcijańskiej. Zasługuje ono zatem na to, aby rozbudzać i rozwijać je w sercach i umysłach młodych ludzi, niejako pod patronatem Stolicy Apostolskiej. Owocem tej pielęgnacji winien być ożywiający wszystkich duch misyjny, który uaktywni i wewnętrznie ubogaci nasze wspólnoty chrześcijańskie i w konsekwencji uzdolni je do apostołskiego promieniowania także przez dawanie Kościołowi powszechnemu dobrych i licznych misjonarzy¹²².

Kończąc powyższe opracowanie wypada ukazać i przytoczyć myśl papieża Jana Pawła II na temat ważności i aktualności misyjnej działalności całego Kościoła powszechnego również w czasach współczesnych. Papież tak pisze: „Nasze czasy, w których ludzkość jest w fazie przemian i poszukiwań, wymagają ożywienia działalności misyjnej Kościoła. Horyzonty i możliwości misji poszerzają się i my, chrześcijanie, jesteśmy przynaglani do odwagi apostołskiej, opartej na ufności pokładanej w Duchu. On jest pierwszym podmiotem misji! [...] Dzisiaj od wszystkich chrześcijan, od wszystkich Kościołów partykularnych i od Kościoła powszechnego wymaga się tej samej odwagi, jaka pobudzała misjonarzy przeszłości, tej samej gotowości do słuchania głosu Ducha Świętego”¹²³. Myślę, że na koniec warto podkreślić, iż działanie Stolicy Apostolskiej poprzez współpracujące ze sobą dykasterie dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek może być skuteczne w ewangelizacji świata i ludzi na wszystkich kontynentach, jeśli wierni świeccy, poprzez swoje zaangażowanie w misyjne dzieło Kościoła, będą świadomie popierać i wносить własny wkład w wysiłki frontowych misjonarzy swoją modlitwą, własną pracą i ofiarą na rzecz misji. „Lud Boży, wybrany przez Boga i kierowany przez Ducha Świętego, pielgrzymuje poprzez przestrzeń i czas do swojej niebieskiej ojczyzny, do domu Ojca. Chrystus używa go jako narzędzie zbawienia wszystkich i posyła do świata, by był dla niego światłem i solą”¹²⁴. Kościół, lud mesjań-

¹²² *II Krajowy Kongres Misyjny – Częstochowa 1992. Misyjny wymiar Kościoła katolickiego w Polsce*, Pieniężno 1992, s. 40.

¹²³ *Redemptoris missio*, nr 30.

¹²⁴ KK 9: „Mając rozprzestrzeniać się na wszystkie kraje, Kościół wchodzi w dzieje ludzkie, wykraczając równocześnie poza czasy i granice ludów. Idąc zaś naprzód poprzez doświadczenia i uciski krzepi się Kościół mocą obiecaną mu przez Pana łaski Bożej [...]”.

ski, ma więc naturę misyjną, a jego posłannictwo polega na ukazywaniu światu słowem i czynem Orędzia Ewangelicznego i udzielaniu mu Chrystusowej łaski oraz przepojeniu spraw doczesnych duchem ewangelicznym¹²⁵. Do włączenia się w wypełnienie tego zadania zostają powołani na mocy sakramentu chrztu i bierzmowania wszyscy członkowie ludu Bożego.

THE HOLY SEE AT THE MISSION TASK OF THE CATHOLIC CHURCH

S u m m a r y

The content of this article shows a very important obligation of taking care of the responsibility at the mission of the Catholic Church, which belongs to the Apostolic See. Our reflections are divided into three sections. The first one presents a history, goals, and the structure of the organization in the field of all the activities *Ad gentes* which are done by the Congregation of the Evangelization of the Nations, and also by the Congregation of the Eastern Churches. These Congregations cooperated with each other, and they are doing a serious support in this kind of work to realize the missionary activity of the Catholic Church. This paper presents what the responsibility is and who is its subject in the mission *Ad gentes*. Firstly the Holy See and the Pope are responsible for spreading of the „Good News” to the world. Our elaboration deals with the role of the Pope and the Holy See regarding the mission task and all works, which are done by different pontifical Offices of the Roman Curia. The second section of our paper presents the Pontifical Councils. We show only three: 1. the Pontifical Council for the interreligious dialogue; 2. the Pontifical Council for supporting Christians'Unity; 3. the Pontifical Council for Culture. The Pontifical Councils are independent organizations, and they have their own autonomy. The final section of this paper presents the Pontifical Missions Works (Aid). They are as follow: 1. The Pontifical Society for the Propagation of the Christian Faith; 2. The Pontifical Missionary Society of St. Peter Apostle; 3. The Pontifical Missionary Society of the Holy Child; 4. The Pontifical Missionary Union of the Clergy. The Pontifical Missions Works are cooperating with the mission deeds, which are leading in the different countries in the world on all the continents. They organize and offer their help by collecting money, prayers, other spiritual support and pecuniary cooperation. As our sources to write this elaboration we used especially the documents of the Second Vatican Council, and Popes' teaching: Leo XIII, Pius XI, Pius XII, Paul VI and John Paul II. We have based on the publications and papers of different authors. We pointed out the most important goals, duties and different tasks which are done in the evangelical mission *Ad gentes* by the Holy See and its offices in Vatican.

Summarized by Sylwester Kasprzak SVD

¹²⁵ KDK 92; DA 5; DM 35: „[...] Sobór wzywa wszystkich do głębokiej odnowy wewnętrznej, aby mając żywą świadomość własnej odpowiedzialności za rozszerzenie Ewangelii, podjęli swoją część w dziele misyjnym wśród narodów”.